

BAJAI HONPOLGÁR

Várostarténeti és Környezetvédő lap

2002. augusztus

XIII. évfolyam 8. (142.) szám

Ára: 100 Ft

A nagy csend kapujában (Uhu)

2000, „száraz” akvarell, 57×73 cm

NEMES ISTVÁN

kiállítása elé...

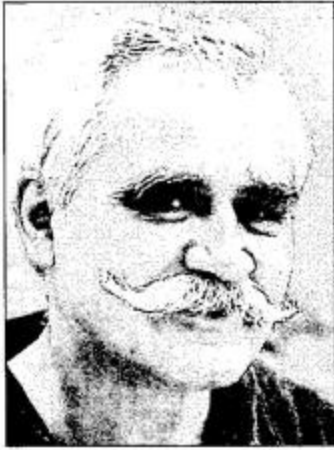
Ebben a „mintha-világban”, melyben megadatott élnünk, s ahol – Czakó Gábor szerint – „minél valószínűtlenebb valami, annál hihetőbb, minél valószínűbb, annál hihetlenebb; a teljes valószínűtlenséget nevezzük valóságnak, ám az igazi valóság számunkra az elhíhetőség határán túl fekszik”, talán már a művészet sem egészen

az, ami egykor volt. A kortárs képzőművész nagyjából ugyanazokat az eszközöket használja valahogy úgy, ahogyan azokat egykor – volt ősei használták, azonban tevékenységének lényegét világok választják el nem csak a barlangfestmény-készítőktől és az ikonfestőktől, de Michelangelótól és Rembrandtétól is elsősorban azért,

mert ők még tudatosan vállalták és megélték tevékenységük szakrális meghatározottságát. Alkotásaik az Isteni Harmónia felmutatásával az Egyet szolgálták, s bármi lett-légyen is témájuk, afféle meditációs objektumként, mandalaként, szent képként szolgálták. (Talán ezt az utolsó szót a legfontosabb kimondani egy olyan kor-

Míg én odakint a vizek partján dúdolgatva festegetek, idebent a városban tombol szüntelenül a hajsza a pénz után. Odakint is folyik a harc a fennmaradásért, csak a szabályok másak. E két világ közé álltam ecseteimmel, hogy ezt a gyorsuló, nem tudni hova rohanó mai embert megáltsam egy pillanatra – vegye észre, hogy nincs egyedül e világon.

A Teremtő bőkezűen szórta szét körülöttnk a szépet.

Fotó: Gyulavári József

Itt, e terem falain három hangnemben kísérlem ezt a szépet, kedves, kíváncsi kiállításlátogató elibéd tární.

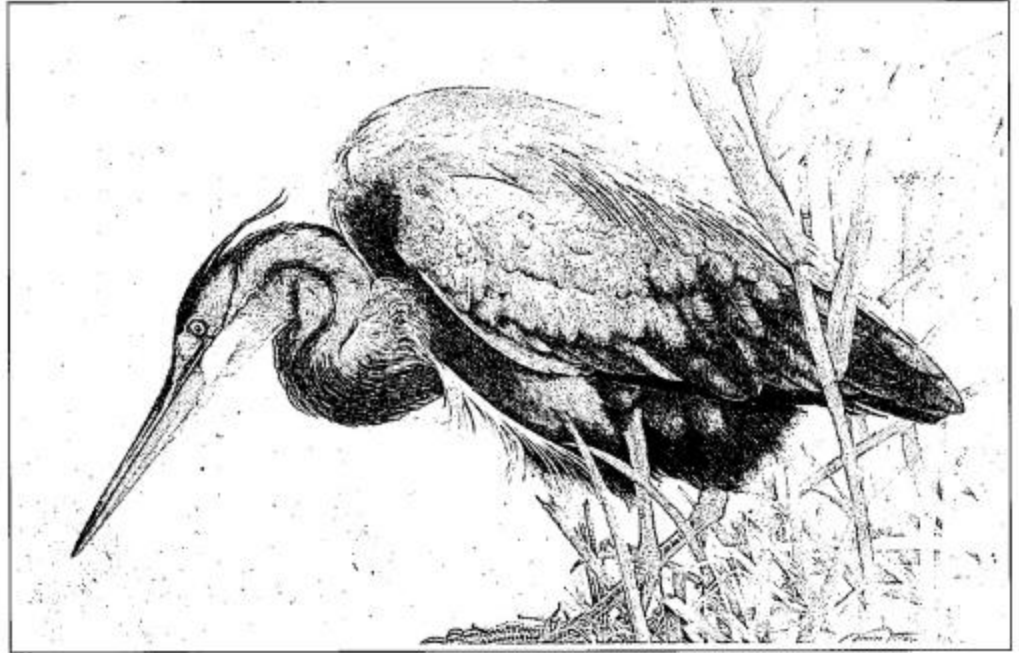
Madár- és állatfestményeim időigényes munkával készülnek. Kevés vízzel itatott ecsettel ("szárazon") rakosgatom a pihét, a tollat, a szőrszálat egymás mellé és fölé. A Dunát és erdeinek hűvös fuvallatait laza, alig színezett vízzel próbálom papírra vinni. Színes fotográfiáimon a talpunk alatti észrevétlenül létező parlagon, szemétdombok tövében, a járda mellett életért küzdő növényvilágból ragadok ki részleteket.

A tárlatomat megelőzően sok itthoni és nagyvilági közönség előtt mutatkoztak meg alkotásaim. Országos kiállításokon veszek részt, és szerepeltem Szlovéniában, Olaszországban, Svájcban és Németországban, még a tengeren túl is.

Diplomámat Délvidéken, Újvidéken szereztem 1970-ben. Sokgyermekes nyomdászcsaládban születtem 1947-ben, Hódságon, a dél-bácskai Dunamentén. 1994-ben grafikusművész nejemmel, Nemes-Farkas Zsuzsával Baján telepedtünk le.

Meleg szeretettel teli fogadtatásban részesültünk, és ez a mai napig kísér bennünket. Köszönöm.

Nemes István

Vörös gém

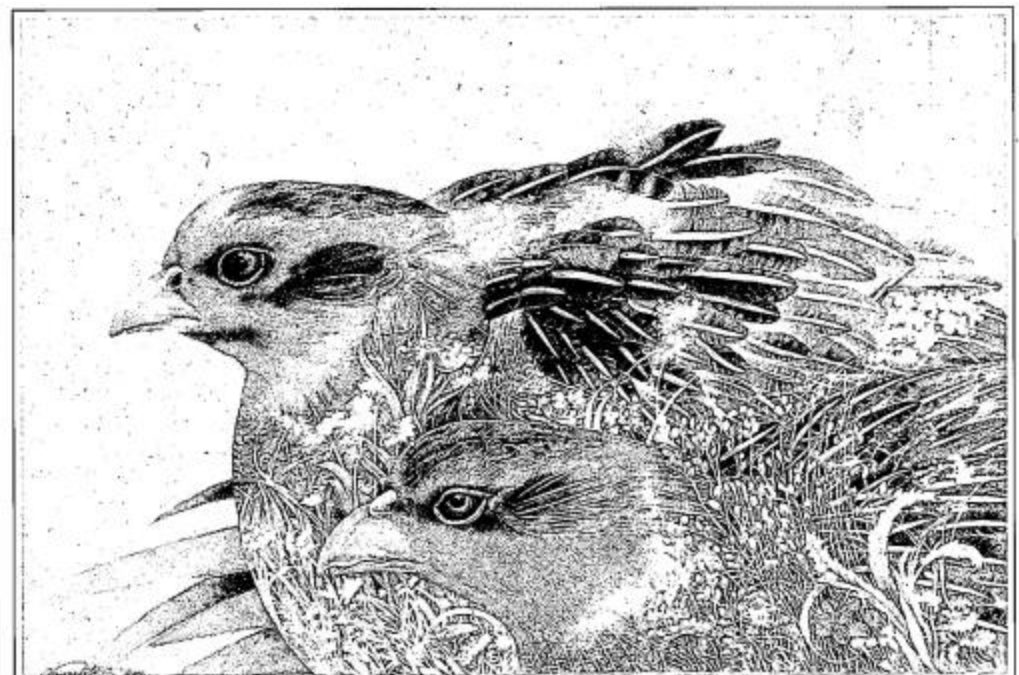
1999, „száraz” akvarell, 59×69 cm

ban, ahol a képzőművészet a legtöbb alkotó szemében „önmegvalósítás”.) Nagyon buta, nagyon dilettáns vagy elképesztően önhitt ember lehet csak az, aki azt állíthatja magáról, hogy képes szent kép festésére. Talán csak egy út mutatkozik a kortárs képzőművész számára, aki úgy mond „szabaddá” lett (pontosabban szólva: akinek tevékenysége parttalanná lett, s aki ezért minden fogódzót elveszített): Isten közelségének érzete híján a Teremtő keze munkáját, alkotását – a természetet – tanulmányozni. Talán csak ezen az úton járva ismerheti fel a Legnagyobb Művész műhelytitkait. Ehhez a munkához szellemi koncentrátság, figyelem, éberség és mindenekelőtt alázat szükségeltetik. Ilyen képességekkel felruházott művésznek ismer

rem Nemes Istvánt, akinek legjobb művei számomra képesek ikonokká lényegülni, ábrázoljanak azok bármit is, négylábú állatot, madarat vagy éppen tájat. Tudni kell, hogy az ikon ősképe Veronika kendője (=Veron ikon), amely keresztény felfogás szerint az egyetlen „Igaz Kép”. Nemes István művein a természet lenyomatai igazi képekké transzformálódnak, s ez bizony nem kis teljesítmény.

Szemadám György

Nemes István: akvarell+akvarell című kiállítása a József Attila Művelődési Központ és Ifjúsági Ház kiállítótermében (Baja, Árpád tér 1.), augusztus 20-áig tekinthető meg.

Fogolypár

2000, „száraz” akvarell, 59×69 cm

„BÍZZUNK A JÖVŐBEN!”

Dr. Habsburg Ottó,
a Páneurópai Unió elnökének előadása Baján

Széll Péternek, városunk polgármesterének meghívására ez év június 14-én Bajára látogatott dr. Habsburg Ottó, a Páneurópai Unió elnöke és felesége, Regina főhercegnő.

A Duna-parti Károly-lépcsőnél tartott koszorúzás után az Európai Unió neves tisztségviselője „Az európai integráció és hazánk helyzete Közép-Kelet Európában” címmel előadást tartott

a József Attila Művelődési Központ nagytermében.

A közel másfél órás, érdekes előadás főbb gondolatai egy-egy csókorba foglalva.

Mikor kerülünk be az Európai Unióba?

Hölgyeim és uraim, kedves barátaim és honfitársaim! Nagy örömmel jöttem újra Bajára, ez a negyedik itteni látogatásom, sajnos nem lehet több, mert máshol van a munkám. Annak idején, amikor a fordulat volt náhunk, többen felszólítottak, hogy amikor az első elnökválasztás lesz, jelöltessem magam. Különböző pártok fölhívtak, hogy az ő jelöltjük legyek, és hát ma őszintén mondom, szívesen elfogadtam volna, de nekem át kellett gondolnom valamit: én vagyok az egyetlen magyar az európai parlamentben, én vagyok az egyetlen, aki magyarul beszél ott, és mivel mindenkit ismerek, nekem ott rengeteg dolgom van. Ezért meg kellett kérnem barátaimat, ne jelöljenek, mert nekem ott volt a feladat. Azt hiszem, ma is így kell tennünk, azaz mindenki ott tevékenykedjen, ahol legjobban szolgálhatja nemzetét, mert ez a nemzet olyan sokat szenvedett a múlt században is már, hogy most szebb időknek kell jönniük, amiben én bízom is. Mert most arról van szó, mikor kerülünk be az Európai Unióba. Én azt szeretném először is mondani, hogy számomra ez nem első-sorban gazdasági kérdés. Sokan beszélnek gazdasági kérdésekről, én azonban azt hiszem, ennél még nagyobb a súlya a biztonsági kérdésnek. Amikor a honfoglalók idejöttek, gyönyörű országot találtak, le is telepedtek itt, de van, amit nem tudhattak. Mégpedig azt, hogy ez az ország a hadak

útján fekszik. Úgyhogy minden nagyobb háború átment Magyarországon. A tatárjárás, tudjuk, a török hódoltság, az orosz hódoltság, mind-mind átment rajtunk, mivel itt megmaradtunk. Magában véve ez is csoda. Engem sokszor megkérdezik, mért vagyok olyan optimista a magyar jövőt illetően. Azért, mert ha visszatekintünk a történelembe, látjuk, hány nagy nép jött ki Ázsiából, hatalmasak, mint a hunok; hol vannak, eltűntek. De jött egy egészen kis nép, a magyar, és megmaradt, s nemcsak, hogy fennmaradt, hanem sok

konkrét kilátásaink? Nézzék, most van az ún. európai konvent. Az egy csoport, túl sok ember van benne, mint ahogy ilyen adminisztratív ügyeknél általában történik. Amikor azonban pontos tervet kell előkészíteni valamiről, akkor jobb egy kisebb csoport. A konvent 100 tagú, kissé sok, de egy nagy értéke azért van. Mostanáig mindig úgy volt, a nyugatiak szabtak feltételeket számunkra, vagyis hogy beléphetünk ezzel vagy azzal a feltétellel. De mivel mi megfeleltünk ezeknek a feltételeknek, most egyszerre ráeszméltek,

az ő egész szervezük nem felel meg annak, hogy olyan sokféle nemzet legyen az Európai Unióban. Úgyhogy most reformálni kell odaát. És ez az, amiről szó van, de már a vége felé tart. Nem tudom, hogyan végződik, remélem jól. A konvent elnökében én nagyon is bízom, ő a volt francia köztársasági elnök, Valéry Giscard d'Estaing, jól ismerem, igen rendes ember. És, főleg, tudják, van nekem egy előnyöm, amikor politikusokkal van dolgom. Ugyanis, ha valaki megérte az én koromat, elvégre az idén kilencven éves leszek, akkor nemcsak, hogy ismerem valakit, hanem az apját, sőt a nagyapját is ismertem. Így vagyok Giscard d'Estaing-nel is, a nagyapját is jól ismerem, egy kissé idősebb volt nálam. Amikor én huszonöt éves voltam, ő hetvenéves, de azért ismerem az egész családot, tehát bízom benne. Ámbár aki 100 ember

Fotó: Baráti György

más népet is integrált. Többször majdnem kiirtották nemzetünket, akkor újakat, szlávokat, németeket integrált – sok német volt, sok német származású ember van ma is nálunk –, úgyhogy itt valóban egy magyar csodáról lehetne beszélni, mert más nemzeteknél nem volt így. Ezért az ember, már csak a történelem ismeretében, igenis bízhat a jövőben. Ez, persze, attól függ, mit csinálunk a jövőben. Most mik a

fölött elnököl, elég nehéz a feladata. Mégis azok a megbeszélések lesznek döntőek, amelyek most folynak. Tegnapelőtt még Strasburgban voltam, éppen ez ügyben folytak bizonyos előkészületek, s eléggé optimista hangulatban jöttem vissza. Úgy látszik, jó munkát fognak végezni, adja is-

ten, mert a politikában mégsem lehet az ember egészen biztos. Mindenképpen van egy ígéretünk, s én úgy érzem, ezt az ígéretet most meg is fogják tartani. Persze itt vigyázni kell, százszázalékos biztonság nem létezik, de 95-99 százalékos biztonsággal mégis azt mondanám, hogy a mi

magyar képviselőink benn lesznek a legközelebbi európai parlamenti választásokban, mától számítva két év múlva. Kiszámíthatjuk, mikor tudunk bejutni. Ez valamikor 2004 tavaszán lesz, tehát, hogy teljes jogú tagok legyünk, 2004 júniusában várható.

„Fő a biztonság, mert a tőke nagyon félénk természetű”

Így lehet többé-kevésbé kiszámítani, és ennek nagyon örülök, mert – mint mondtam – nekem az számít, hogy biztonság legyen, s ez gazdaságilag is döntő. Ha járjuk az országot, és – mondjuk – elmegyünk Szegedre, akkor látjuk, hol és mikor volt nagy haladás Magyarországon. A XIX. század második felében és a XX. sz. első évtizedében, mert akkor biztonság volt, az emberek hittek a békében, hittek a biztonságban, s gyönyörűen felépítették az országot. Most viszont a legjobb közgazdász sem tudja megoldani a problémát, ha az emberek félnek. Mert a tőke a legfélénkebb valami, az mindjárt menekül, ha nehézségek vannak. Ennek foly-

tán a jövőnk is attól függ, hogy a tőke itt Magyarországon biztonságban érzi-e magát.

Bizonyos mértékben a válasz máris igenlő. Ugyanis – s ezt kevesen tudjuk –, az összes külföldi befektetések több mint fele Magyarországra jött. Más országokba kevés, mert Magyarországon bíztak. Van erre mindenféle ok, de véleményem szerint a fő ok az, hogy nálunk érzik, itt egy szolid demokrácia van. Voltak választások, változások is, de hát megmaradt az ország alapelve. Ez megfelelő bizalmat keltett. De persze, itt a határvidéken ennek jelentőségét önök jobban érzik, mint mások, mert a közeli határon

túl, odaát, nem olyan régen még harcok folytak, úgy hogy nekünk itt, Baján elég veszélyes a helyzetünk. Ha ellenben bent vagyunk az Európai Unióban, ha – szóval – egy nagyhatalom része vagyunk, akkor már sokkal erősebbeknek érezhetjük magunkat. Vannak ugyan, akik azt mondják, akkor el fog tűnni a magyarság. Először is nem hiszek ilyesmi. Én hetven éven át nem tudtam hazajönni, bejártam a világot, és láttam, 1956 után milyen sok magyar ember szakadt akkor külföldre – negyedmillió magyar hagyta el az országot –, és képességeiknél, tehetségükönél fogva külföldön is nagyon sikeresek voltak.

„Őrizzük meg anyanyelvünket, megmaradunk!”

Valóban, hogy a magyarság számarányához képest annyi a Nobel-díjasunk, ez is azt mutatja, hogy nagy belső erő van ebben a nemzetben, ha kitarunk amellel, ami szükséges. Azaz kitarunk kultúránk, nemzetünk és nyelvünk mellett. Tudom, azok közül, akik idegenbe szakadtak, sokan elvesztették anyanyelvüket külföldön, mert nem könnyű nyelv. Másrészt igen értékes nyelv, először is azért, mert kitűnő irodal-

munk van. Ismertem például egy nagy magyar közgazdászt, Kosztolányit, aki idősebb volt nálam is, s aki nagyon sokat volt külföldön. Mivel olyan szépen beszélt magyarul, egyszer megkérdeztem tőle, hogyan őrizte meg anyanyelvét. Azt felelte, úgy, hogy szerettem a magyar irodalmat, mindig azt olvastam. Erre ráeszméltem jómagam is, hogy ha hetven éven át külföldön is megtartottam a nyelvünket, ez azért

van, mert egyik tanárom, Lazovits Jákob volt a neve, horvát volt, de kiváló magyar ember, és főleg kiváló író, engem bevezetett a magyar irodalomba, úgyhogy ezáltal is megtartottam a magyar nyelvet. A nyelvtudás az a tőke, mely megmarad az egész életre. Az idegen nyelvek közül, az angol mellett, melynek ideje leáldozóban van, igen nagy jövője van a spanyol és talán a kínai meg a japán nyelvnek.

A japán-magyar testvérbarátság

S erre nézve szabadjon itt megemlékezni arról, hogy milyen régen a japánok barátai vagyunk, ezt kevesen tudják itt az országban. Gyakran elmegyek Japánba is. Amikor utoljára ott voltam, a japán külügyminiszter megmutatott egy nagyon bizalmas listát, amelyen a japán kormány klasszifikálja a külföldi nemzeteket. Mindenféle klasszisban a legmagasabb klasszis a „Testvéri nemzet”. S nagy örömmel láttam, hogy három nemzet számít testvérm nemzetnek a japánok szemében: a magyar, a finn és az ész. Hogy így van, ezt máskor is tapasztaltam. Például amikor elmentem a japán császárhoz, a másfél óra alatt majdnem kizárólag csak Magyarországról beszéltünk. Főleg arról, mi történt annak

idején, az ún. páneurópai pikniken, 1989-ben, Sopronban. Ez érdekelte őket, mert a legjobb film erről az eseményről egy japán film volt. Óriási hatása volt, élénk érdeklődést keltett mindenhol Magyarországra iránt, és ezt sokan még nem tudják nálunk. Hatalmas tőke ez a jövőt illetően, morális tőke, egyik nagy erősségünk. Annak is nagyon örülök, hogy ott, Sopronban, ahol az áttörés történt, amikor Warburga lányom

elvágtá a határon a drótsövényt, úgyhogy a németek ki tudtak jönni Magyarországról, ott most egy japán kert van. 16 japán község összefogott és kertet telepített oda ennek az eseménynek az emlékére. Mert a japánok megértették, hogy ez a világ felszabadításának egyik döntő része volt. Ha tehát, így, ilyen perspektívából szemléljük modern kori történelmünket, akkor látjuk, hogy mi voltunk a hidegháború győztesei.

„Legyünk bizalommal a jövőt illetően!”

1956 után nagyot fordult a világ. Sok egyéb mellett megváltozott a magyarság nemzetközi megítélése is. Ez az alap, ame-

lyen ma állunk. Annak idején, a második világháború alatt, Washingtonban, Roosevelt elnöknel képviseltem a magyar érde-

keket Eckhardt Tiborral, a Kisgazdapárt elnökével együtt. Nagyon nehéz feladatunk volt, mert bennünket utáltak. Akkoriban a benesi propaganda olyan erős volt, hogy Magyarországot meggyűlöltették. S ez mind megváltozott '56 óta. Azóta megismerték nemzetünket, azóta van ez a jó hínevünk, s ez is kitűnő alapja annak, hogy bejuthassunk az Európai Unióba.

Hölgyeim és uraim, ezeket a pontokat szerettem volna aláhúzni: tehát, hogy legyünk bizalommal a jövőt illetően, de persze támogassuk Magyarországot, hogy minél gyorsabban bent legyünk az Európai Unióban. Mert erre szükségünk van, biztonságra van szükségünk. Hogy végre egyszer a történelemben a hadak útja már ne legyen a hadak útja, hanem egy nagyhatalom része legyen. Hogy pedig megtartjuk magyarságunkat, én bízom benne. Sokat tapasztaltam külföldön, s mondhatom, tényleg bízni lehet abban, hogy nemzetünk megmarad, mert ha azt nézzük, mi mindent vészeltünk át a múltban, jogosan bízhatunk a jövőben is.

Ez az, amiről ma szó van. S ezért kérem Önöket először is arra, hogy legyünk egységesek. Nézzék, mindenféle különbségek vannak köztünk, de ez nem baj, az a lényeg, hogy kifelé, a döntő kérdésekben maradjunk egységesek, mindenkinek felett és elsősorban magyarok. Ehhez a hagyományunkhoz ragaszkodjunk az elkövetkező két évben is. Kilátásaink nagyszerűek, s két év múlva, remélem, sikerülni fog. Tudják, mindig vigyázni kell az ilyen dolgokkal, nem lehet pontosan jósolni, mert az mindig veszélyes. Én úgy érzem, ez a két év döntő lesz számunkra.

Közelebbről nézve, például ennek a vidéknek is nem kevésbé sorsdöntő érdeke fűződik hozzá, hogy az Unió keretében mielőbb érvényesüljön az a schengeni egyezmény, amely olyan sokat jelent most Nyugat-Európában. A legutóbbi öt-hat évben a szabad átutazásnak a határon, melyet a schengeni egyezmény biztosít, hallatlanul

nul jó hatása van a kereskedelemre, az életszínvonalra éppen a határ közelségére való tekintettel. Annak idején, amikor még Ausztria és Magyarország között merült fel ez a kérdés, amikor Ausztria már bekerült a schengenibe, mi pedig, ugye nem, akkor is akadtak demagógok Ausztriában, akik azt mondták, hogy ha beengedjük a magyarokat, szörnyűségek fognak történni. Egész emberhullám jön be, és tönkreteszi szociális piacunkat. Tudják, én átestem ezen már régen. Hasonló kifogások hangzottak el, amikor Spanyolországot felvettük az Európai Unióba. De bizony nemigen jöttek a spanyol munkások, kiderült, hogy az ember szeret otthon dolgozni. A spanyol munkás jobban szeret a napsütéses Andalúziában dolgozni, mint a ködös Albionban. Így lesz nálunk is, az emberek maradnak, csak legyen gazdasági haladás. Ezt támogassuk, hogy a nemzet végre tényleg békében, biztonságban éljen, s gazdaságilag felvirágozzék. Itt el szeretném mondani, hogy gazdaságilag is nagyon szépen haladtunk. Ha például a tagsághoz előírt kritériumokat vesszük, megállapítható, hogy mi mindenki másnál jobban megfeleltünk. Az észtek kivételével, akik nagyon jól dolgoznak. Ha a japán listára gondolunk, örülhetünk a testvérnemzet sikerének. Ők a mi egyetlen vetélytársaink. A többieket kihagyhatjuk.

Tehát kérem Önöket, és ezzel fogom befejezni, legyenek bizalommal a jövőt illetően. Szép kilátásaink vannak. Nagyok a lehetőségeink, valóban sokat haladt ez az ország máris, sok mindenben túljutott, és nagyon szép jövője van. Bizhatunk ebben a jövőben, bizhatunk, főleg ha bent leszünk Európában, és ez megfelel egész történelmünknek. Ha visszatekintünk a magyar történelemben, egészen Szent István idejébe, látjuk, azáltal, hogy a Szent Koronát a római pápától fogadta el, és nem a bizánci császártól, egyszer s mindenkorra eldöntötte, hogy Magyarország a Nyugathoz tartozik. Nálunk azóta is mindig ez

volt a politikai irányzat, hiszen nem sokat változott a századok során, s erre is büszkék lehetünk. Kitartottunk nagy viharokban, most pedig előnyünkre válhat, hogy jó partnereink vannak. S fontosnak tartom, hogy erre is kitérjek itt, arra, hogy én sokat járok Horvátországba, engem most érdekkel Horvátország. Nézzék, én öregember vagyok, ilyen korban az ember már nem csinálhat nagy terveket. Nekem azonban ambícióm, szeretném megérni, hogy lás-sam, amint a magyar képviselők bevonulnak az európai parlamentbe. De azt is, hogy a horvátok is mielőbb bejussanak, hiszen ha az ember Horvátországban utazik, meggyőződhet, milyen sok ott a magyar hagyomány, a templomokban ott vannak a magyar szentek minden falon. Mindenki láthatja, mennyi sok közös szál fűzi össze a magyarokat és a horvátokat, ezért mi is érdekeltek vagyunk, hogy bejussanak. Nekünk is érdekünk, hogy a horvátok szabadon élhessenek.

Nézzék, pár hete Putyin orosz elnök beszédet tartott, melyről – ha jól tudom – sajtónk nem emlékezett meg, s ezt nagyon sajnálom. Mert ebben a beszédben kijelentette, hogy annak idején, ami tény, a szerb szkupstina (képviselőház) Belgrádban a koszovói háború idején egyhangúlag úgy döntött, hogy Szerbia tagja akar lenni Oroszországnak. Ezt kevesen tudják nálunk. Putyin tehát az elmúlt hetekben kijelentette, hogy ezzel a kérdéssel is foglalkoznak majd a jövőben. Eszerint jó lesz odafigyelni. Odafigyelni olyan értelemben, hogy biztonságban legyünk, s a mi szempontunkból az a tény, hogy mi történnik Horvátországban, sokat számít nálunk is. Sőt a Vajdaság is sokat számít. Nemrég ott jártam, jó magyarok vannak ott is, és horvátok is, kiválóak, nagyon jól csinálják, bár igen nehéz a feladatuk. Rájuk is gondolnunk kell, lehetőleg segítenünk őket, mert ez is a mi biztonságunk. Ha ez sikerül, akkor Magyarország, amely olyan gyönyörű, óriási jövő elé nézhet végre.

Végezetül: a mezőgazdaságról

Röviden még arról is szeretnék beszélni, hiszen sokat beszélnek róla: mi lesz mezőgazdaságunkkal? Hölgyeim és uraim, óriási a fantázia a magyar mezőgazdaságban. Az emberek talán nem is érzik, hogy itt egy egészen nagy közgazdasági változás fog történni az eljövendő húsz évben. Ebben a húsz évben elfogy, egymás után eltűnik, sok meg nem újuló nyersanyag. Ezt

máris tapasztalni lehet. Egy példát szeretnék mondani. Tizenöt évvel ezelőtt, tehát nem túl régen, ha az ember, bárhol Európában elővett egy étlapot, mindig azt tapasztalta, hogy a húsétel volt a legdrágább, és a halféle a legolcsóbb. Ha ma megyünk el egy étterembe, ráeszmélünk, hogy a hús a legolcsóbb, a hal viszont a legdrágább. A halak kihalófélben vannak. Nagyon vi-

gyáznunk kell, mi történik, mert az ember mindig azt mondta, hát a tenger olyan nagy, az a jövő, ott olyan sok hal van, rengeteg nyersanyag. Ellenben tény, hogy három nemzet, az amerikaiak, az oroszok és a japánok iparosították a halászatot, kiirtják a tenger halállományát. Ennek folytán a meg nem újuló nyersanyag óriási probléma lesz minden területen. A közlekedés

szempontjából, az építészetben, mindenben. S ha most járjuk országunkat, és látjuk ezt a gyönyörű szép földet, megnyugvással tölthet el, hogy a föld az a nyersanyag, amely nem fog eltűnni. Belőle lehet majd előteremteni mindazokat a megújuló nyersanyagokat, amelyek benne rejlenek, s amelyekkel mostanáig túl keveset foglalkoztunk. Az előrelépéshez az ipartól támogatott tudományos kutatómunkára lesz szükség.

Tudom, nagyon nehéz, az Európai Parlamentben jómagam is sokat foglalkoztam a kérdéssel. Úgy találtam, a nemzetközi társaságok mindenfélét csinálnak, hogy meglássák a haladást, s amit

mondanak, nem felel meg a valóságnak. Magam is tapasztaltam, milyen nyomásnak van kitéve az, aki új nyersanyagokkal foglalkozik. Mert a nagy társaságok érdekelve vannak, tudjuk, a benzin kérdésében, hogy továbbra is kiaknázhassák, amíg van.

De nekünk az az érdekünk, hogy gyermekeinknek és unokáinknak is megmaradjon mindez, ezért a megújuló nyersanyagokra kell támaszkodnunk. Itt Magyarországon pedig fantasztikus lehetőségek vannak e tekintetben. Nálunk szégyenesebb vidékek is próbálkoznak ezzel, remélem, itt is így lesz. Ha eljön az ideje, hogy megújuló nyersanyagokra lesz

szükségünk, Magyarország lesz Európa egyik leggazdagabb országa. Mert Földünk az az anyagforrás, amely ténylegesen megújulni képes.

Hölgyeim és uraim, szóval ebből a szempontból is bízhatunk a jövőben. Fiataljaink, akik itt vannak, szép jövőre számíthatnak, ha mi kitarunk országunk mellett, hazánk igazi munkaképessége mellett, s ha ők ezt tovább viszik. S én bízom bennük, mert ha az '56-os hősök nyomdokain haladva ma ők is megfelelnek ennek az óriási történelmi feladatnak, akkor Magyarország jövője gyönyörű lesz.

Köszönöm.

Széll Péter polgármester, miután a zárszóban köszönetet mondott a gondolatébresztő előadásért, a vendégeknek átadta a város ajándékait: a történelmi család múltjának bajai vonatkozású okmánygyűjteményét tartalmazó albumot

– a Vízügyi Igazgatóság ajándékát; Bánáti Tibor: Mesélő házak c. bajai monográfiáját dr. Pazár László művészfotóival, valamint az önkormányzat nevében egy szépívű érmet ennek a találkónak az emlékére. Mely utóbbit dr.

Habsburg Ottó a rá jellemző kedélyes humorral fogadott el, mondván:

„Nincs szükség az éremre, emlékezni fogok!”

(Lejegyezte: Borbély János)

157. sz. Damjanich János cserkészcsapat tábora Bába, 1922. augusztus havában

80 évvel ezelőtt, 1922 augusztusában volt a bajai cserkészek első táborozása a bátai rév erdejében.

Dr. Gondán Felicián volt a tábor parancsnoka, a 157. sz. Damjanich János cserkészcsapat és bajai cserkészlet megal-

pítója. Kiváló szervező, jó parancsnok volt.

A táborban mint tízéves kis cserkész, szüleimmel voltam látogatóban. A cserkészlet és a tábor szépségének élménye a mai napig is bennem él.

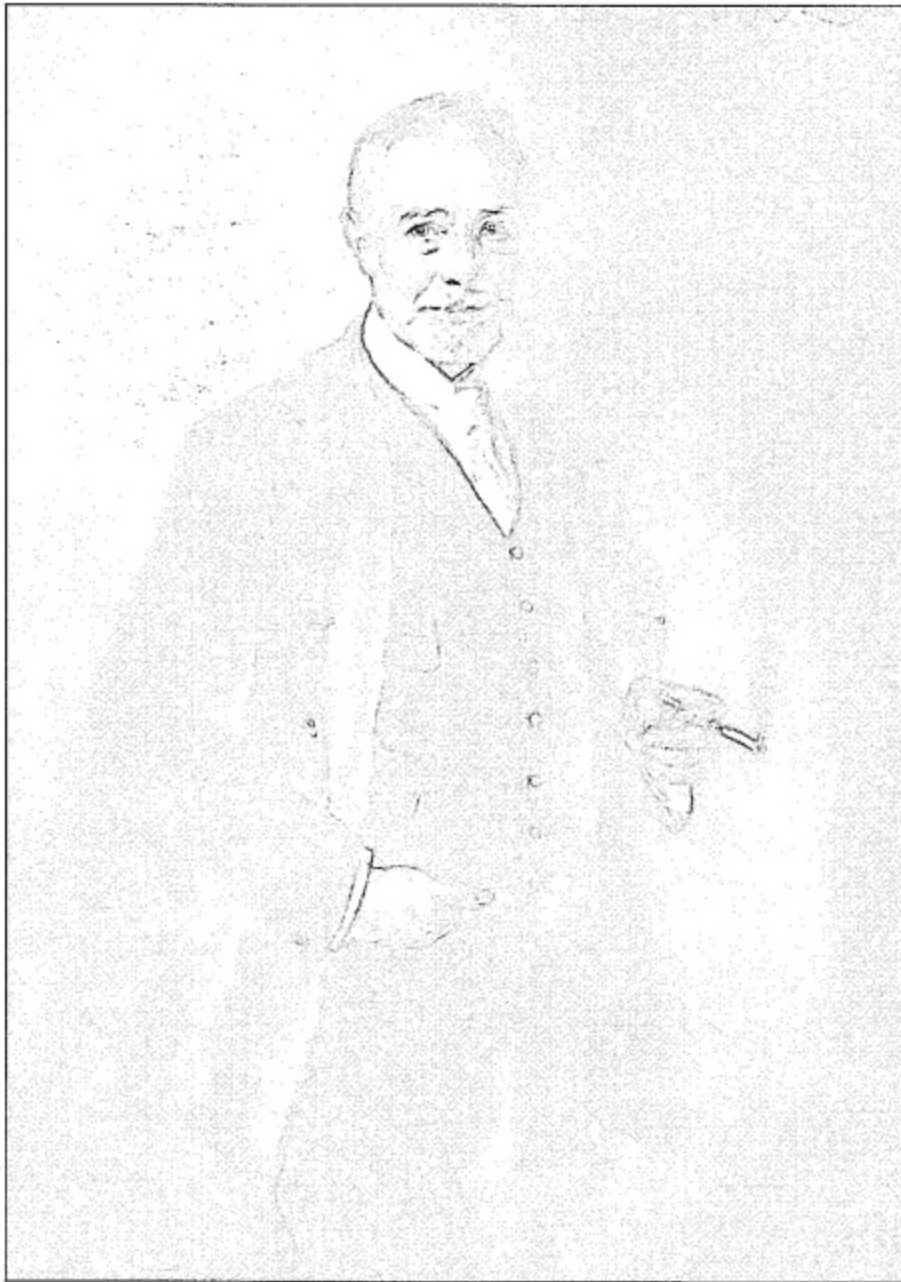
A kép története: akvarell, Gáspár János festőművész rajztanár festette. A kép a második világháborúban az orosz megszállás alatt a szemétdombra került, unokaöcsém, Márton Imre cserkész vette magához, és később nekem adta.

A táborozók mint ifjú cserkészek, később pedig Baja város köztisztviselőiben álló személyei voltak.

Cserba László sportrepülő-oktató
Cziczovszky András
Franczl György (Bánrévi) főtisztviselő
Farkas Pál mérnök
Flach Pál dr. ügyvéd
Gáspár János ifj. tanár
Késmárki József mérnök
Kreicsmer József
Knézy László főmérnök
Knézy Pál főmérnök
Lilli Pál dr. jogász
Ladvenszky László mérnök
Szabolcs Nándor dr. főtisztviselő
Surányi István dr. ügyvéd
Snetzer László üveges
Pataki Kálmán id. dr. főorvos
Pakuts Jenő dr. bíró

A kép a cserkészgyűjteményemben, a bajai Türr István Múzeumban található.

Id. Cserba György

Déri Frigyes

150 éve született

DÉRI FRIGYES

A Türr István Múzeum a debreceni Déri Múzeum segítségével Hommage a Déri Frigyes címmel kiállítást nyitott július 10-én a Nagy István Képtárban.

A bajaiak előtt a Déri név nem ismeretlen, hiszen a Déri-kert a város szívében fekszik, mindenki járt már ott. A közelben a Déri sétány, a Déri üzletház, melynek nevét éppen úgy rosszul, y-nal írták, mint a sétahajóét. De hogy ki volt Déri Frigyes, és milyen kapcsolatban állt a várossal, azt kevesebben, s többnyire tévesen tudják.

Déri Frigyes 150 évvel ezelőtt Bácsón született. Gyermekeként került Bajára, s azt élete végéig „illetőségi városának” tartotta. Korán Bécsbe került, ahol idővel dús-

gazdag műselyemgyáros lett. Vagyonának tetemes részét régészeti, néprajzi és képzőművészeti tárgyak vásárlására fordította. Szakértők bevonásával arra törekedett, hogy gyűjteménye minden kornak és népnek jellegzetes sajátosságait tüntesse fel. Nem sokkal az első világháború kitörése előtt arra az elhatározásra jutott, hogy gyűjteményét Baja városának adományozza. Úgy gondolta, hogy előbb telket vásárol, azon felépíti a múzeumot, berendezi, és akkor adja át a városnak. Ezért 1916-ban megvásárolta a ferences rendház gazdasági udvarát és konyhakertjét, hogy ott emeltesse fel a „kultúrpalotát”. 1916-ban el is jött, hogy a helyszínen beszéljék meg

a terveket. A háborús viszonyok miatt azonban az építkezésre nem kerülhetett sor. 1920-ban a szerb megszállás alatt álló várost váratlanul érte a hír, hogy a gyűjteményt Debrecen kapta meg. 1922–23-ban a bajai újságok sokat foglalkoztak ezzel az ügygel. Vádolták a polgármestert, hogy udvariatlan volt Dérirel, az előszobájában várakoztatta, stb. Bizottságot hoztak létre, mely aztán tisztázta a polgármestert. Közölték azt a levelet is, melyet Déri 1920-ban írt, és elhatározását indokolta:

„Azok a súlyos és átkozott békefeltételek, melyek folytán hőn szeretett hazánk oly mérhetetlen feldarabolás alá kerül, a területi viszonyokat annyira megváltoztatták, hogy Baja városunk sajnos nem maradt az, ami volt: országunk egyik területi központja és ha a város, amint reméljük, nem is kerül véglegesen idegen uralom alá, mégis csak határváros marad, minden veszedelemnek kitéve, melyek a jövőben bonyodalmak esetén fenyegetni fogják.

Ezek, az adományozásom ideje óta beállott szomorú változások nem maradhattak befolyás nélkül eredeti szándékomra és habár illetőségi városomhoz fűzött szeretetem sem nem csökkent, sem nem változott – még az előfordult tapintatlan esetek után sem – (néhány levél a háború alatt elkallódott, amiből félreértések származtak, de később tisztázódtak), – mégis a változott körülmények folytán az eredeti szándékom megváltoztatása annál is inkább szükséges lett, mivel gyűjteményem 1916 májusa óta oly becses tárgyakkal gyarapodott, hogy annak elhelyezése csakis egy nagyobb egyetemi városban felelhet meg amaz intenciómnak, hogy a nemzeti közérdek és tanulmányozó ifjúságunk annak legtöbb hasznát vehesse. Ez a vezérlő szempont kizártnak tünteti azt is, hogy gyűjteményem szétदारabolassék, annak elhelyezése tehát csakis egységben és egy nagyobb városban lehetséges.

Mindazonáltal ismétlem, Baja városunk érdekeiről nem feledkeztem meg és lakóssai iránt nem változott elhatározásom, hogy abban az esetben, ha Baja magyar város marad, fenntartom azon ígéretemet egész teljességében” – majd négy pontban sorolja ezeket: a kertet átadja a városnak, hogy nyilvános „sétakert” legyen. Kialakítására, kerítés készítésére 100.000 koronát ad. A kultúrház felépítésére az előirányzott 210.000 koronát. S felajánlott gyűjteményének akkori értékét 230.000 koronát, összesen kereken 550.000 koronát, amit később egymillióra egészített ki.

Hogy miként került a gyűjtemény épp Debrecenbe, annak is érdekes oka van:

az 1920. évi nemzetgyűlési választások idején Haller István közoktatási miniszter, Debrecen képviselőjelöltje a pártgyűlésen megígérte, hogy rajta lesz, hogy a város kapja meg a gyűjteményt. Így is lett.

Hogy aztán a Bajának adományozott pénzből nem lett kultúrpalota, annak gazdasági okai voltak: a pénz egy részéből parkosították a kertet, nagyobb része azonban az infláció alatt elértéktelenedett. A kertben felállított szobor talapzatára felvésték, hogy a kertet Déri Frigyes adományozta „napsugárnak, madárdalnak, gyermekkacagásnak”, de hogy kultúrának is, az lemaradt.

A BAJAI KÉZMŰVES EGYESÜLET

Baja a XVIII–XIX. században a magyarországi mezővárosok között kiemelkedő helyet foglalt el. A többnemzetiségű lakosság egyharmada céhes iparral, dunai átmenő szállítással, kis- és nagyipar körzeti kereskedelemmel foglalkozott, amit kiegészített a halászat és a sokágú háziipari tevékenység.

A harminc céh, kézműves iparág, majd 1870 után az ipartestületek működése a XX. század elejéig meghatározta a város gazdasági-társadalmi arculatát.

Mindezzel együtt általánosságban is megfogalmazható, hogy a virágzó egyesületi élet, a helyi civil társadalom városalakító szerepe végig tetten érhető Baja történetében.

Napjainkban azonban ez a sokszínű kézműves hagyomány szinte feledésbe merült. Ezért – elsősorban az értékmentés végett – van igen nagy jelentősége annak, hogy a pintérmesterséget folytató Vass János ötlete alapján néhány lelkes alkotó kezdeményezésére tavaly megalakult a Bajai Kézműves Egyesület, melyet nyitott közhasznú szervezetként jegyeztek be.

Az egyesület kiemelt célként fogalmazta meg a régi mesterségek életre keltését, a térségi kézműves tárgykultúra, a népművészeti és iparművészeti hagyományok megőrzését, ápolását és e tevékenységek révén városunk, régióink, hazánk hírnevének öregbítését.

Ezeket túl az egyesület vállalt feladata a kézművesek érdekképviselőtének megteremtése, a tagok számára gazdasági-szervezési szolgáltatások biztosítása, egyéni és kollektív szakmai pályázatok készítése, a bel- és külföldi bemutatkozási lehetőségek, a piacra jutás segítése.

A múzeum évekkel később, más módon jött létre. 1948-ban Déri Frigyes öccsének, Déri György ezredesnek néprajzi gyűjteménye részben ide kerül, más része Debrecenbe. Az özvegy adta át, mint írta, a férje ezeket Bajának szánta. A kis együttes 213 darabból áll, a történelmi Magyarország egész területéről származó kézimunkák, kerámiák, egyes népművészeti tárgyak. A kiállítás ezekből is bemutat több értékes tárgyat, ezzel is tisztelgünk városunkból fiatalon elkerült, de lélekben soha el nem szakadt Dérieknek.

Solymos Ede

A 17 fős alapítói kör gyorsan bővült és jelenleg is folyamatosan növekszik.

Ma már Baján kívül egy tucatnyi település képviselteti magát az egyesület tagságában.

Míg alapításkor egy népi iparművész volt a tagok között, mára négy népi iparművészt és egy iparművészt találunk az egyesületben.

Igen sokszínű a kézműves tevékenységek köre: kádár, pintér, fazekas, kovács, ötvös, fafaragó, tűzzománckészítő, bőrműves, csuhéfonó, fajtátekészítő, hímző, kesses, tárogatókészítő és a sor tovább folytatható.

Az egyesület első alkalommal tavaly ősszel a Dunatáj Honvéd Kaszinóban rendezett kiállítással lépett a helyi nyilvánosság elé. A bemutatkozás jelentős szakmai és közönségsikert hozott, a három hétig tartó kiállításon mintegy másfélezer látogató vett részt. Ebben az időszakban a Népi Iparművészeti Titkárság zsűrizte a bemutatott munkák egy részét és azok igen magas arányban kerültek elfogadásra.

A Képző- és Iparművészeti Lektorátus kimagaslóan eredményesnek ítélte meg az egyesület eddigi tevékenységét, különös tekintettel a ritka mesterségek művelésére.

E zsűrizések számos tag számára teremtettek lehetőséget, nyitottak utat a népi iparművészé, illetve iparművészé válás irányába.

Az egyesület 14 egyéni és egy közös pályázattal nevezett a Kossuth és kora, valamint a Magyar kézművesség 2002 pályázatokra. Az alkotásokat az Iparművészeti Múzeumban rangos zsűri értékelt. Az egyéni elismerések mellett az

egyesület a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma nagydíját nyerte el.

Mindezek után nézzük a jelent és a jövőre vonatkozó elképzeléseket: az egyesület a kiállítás megrendezésén túl a Halászlé-főző Népünnepélyhez kapcsolódóan szervezett kézművesvásárt, melyen 27 mesterség mutatkozott be.

A Duna-menti Folklorfesztivál helyi rendezvényeit végigkíséri a kézműves egyesület programja, melyben bemutatók, kirakodóvásár és játszóházi foglalkozások szerepelnek.

A közösség saját erőből az év végére is szervez „Mikulás” kézműves vásárt és „Fagyöngy” karácsonyi vásárt.

Az egyesület hosszabb távon egy faluház létesítését, működtetését tervezi, ahol az állandó kiállítás és vásár mellett a munkafolyamatokat bemutató foglalkozások keretében a kézművesség gyakorlatával ismerkedhetnek az érdeklődők.

Az egyesület a közeljövőben egy – a város és vonzáskörzete kézműves múltját és a mai alkotókat bemutató kiadvány megjelentetését is tervezi.

Az alkotóközösség eddigi működése, tevékenysége alapján igazolta, hogy a mindenkori városvezetés eszmei és anyagi támogatására érdemes.

Kívánom, hogy a kitűzött célok váljanak valóra, hiszen azok helyben élő közösségünk értékeit gazdagítják, örökítik át a következő generációk számára.

Nemes Gábor

Ifjú keramikusok első önálló bemutatkozása

Az Eötvös József Főiskola Gyakorló Általános Iskolájának vonatkeri kisgalériájában szinte havonta nyílik új képző-, fotó- vagy iparművészeti kiállítás. Talán nem túlzás azt állítani, hogy jelenleg az egyetlen intézmény a városban, ahol ilyen gyakorisággal rendeznek színvonalas tárlatokat. Országos, sőt európai rangú mesterek alkotásait éppúgy megcsodálhatjuk itt, mint a helyi iskolák művészeti képzésben részesülő tanulóinak ígéretes szárnypróbálgatásait. Május végén – június elején például a Jelky András Szakképző Iskola, Kollégium és Nevelési Tanácsadó

művészeti tagozatának kerámia szakos tanulói mutatkoznak be. Ebben az iskolában egy textiles osztállyal az 1999/2000-es tanévben indult a művészeti oktatás, ami egy év múlva grafika és kerámia szakkal bővült. A keramikusok művésztanára, Mészáros Gábor keramikus-szobrász művész tanulóinak első önálló kiállításáról a következőket mondta:

„Bajára jövetelem előtt Nyíregyházán tanítottam 11 évig a művészeti középiskolában. Ott az volt a szokás, hogy a végzős keramikusok a városi galériában, a köztes évfolyamok, pedig az iskola saját kiállító termében léptek alkotásaikkal a nyilvánosság elé. Az ötletet magammal hoztam, és most hagyományteremtő szándékkal szervezzük meg bemutatkozó tárlatunkat. A két évfolyamon összesen 13 ifjú keramikus ismerkedik a szakmai fogásokkal, ami nem csak az agyag, samott vagy gipsz megformázását jelenti, hanem a rajzkészség fejlesztését is. A megvalósult kerámiák mellett tanulmány rajzokat, szakrajzokat és tervrajzokat is bemutattunk. Az iskolai tananyaghoz kötődő rajzok mellett otthoni feladatként szabadon választott témák feldolgozását végezték el a tanulók.

A kiállított kerámiatárgyak (vázák, kisplasztikák, madarak, tároló edények) úgy születtek, hogy természeti formákat (kavicsokat, terméseket, stb.) kellett megfigyelniük, majd azokat stilizálva, elvonatkoztatva új minőséggé átírni, áttranszformálni. Fontos szempont volt, hogy funkcionális vagy plasztikai megfogalmazással készüljenek a tárgyak, alkotások. Diákjaim az első két évben megismerkedtek az alapfogásokkal: tervezéssel, mintázással, gipszformák készítésével, öntéssel, préseléssel, fémsóval, mázzal történő színezéssel és természetesen az égetés technológiájával. Fontos dolognak tartom, hogy elsajátítsák azt a biztos szemléletet, látásmódot, felfogást, melynek segítségével eligazodnak a művészet útvesztőiben. Azt tervezzük, hogy jövőre újra bemutatkozunk a vonatkeri iskolában.”

Nézem a képeket: tehetséges, jó ceruzarajzok. Nézem a kerámiákat: megnyugtató, szelíd színek – a föld színei! Formaviláguk figyelmet felkeltő, modern, de nem meghökkentő! Mivel ismerem Mészáros Gábort és munkáit, ezért bizton állíthatom, hogy szellemi kisugárzása tetten érhető a diákok alkotásain. Figyelmet érdemlő az első bajai keramikus nemzedék zászlóbontása.

Schmidt Antal

In memoriam

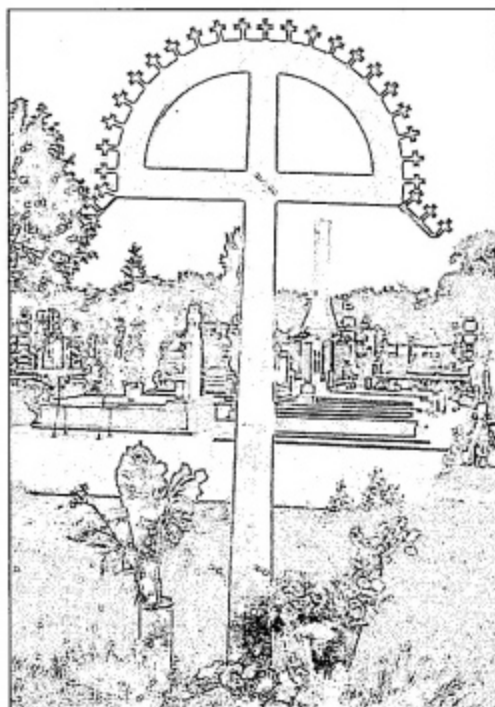
KELEMEN MÁRTON

1955. április 13. - 2001. június 26.

„Ég veled, barátom, isten áldjon,
elviszem szívemben képedet.
Kiszabattott: el kell tőled válnom,
egyszer még találkozom veled.

Isten áldjon, engedj némán elköszönnöm.
Ne horgaszd a fejedet, hiszen
nem új dolog meghalni a földön,
és nem újabb, persze, élni sem.”

(Jeszenyin)

2002. június 26. Délután.

Kelemen Márton Tanár Úr tisztelettel jelentjük,
eljöttünk.

A Család, a barátok, a tisztelők, akik szeretünk,
hogy lélekben összebújva Rád emlékezzünk,
itt a Köztemetőben, a Bokodi úton, a fejfaszentelésen.

Ragyog a Nap. Vakít. Hunyorogni kell...

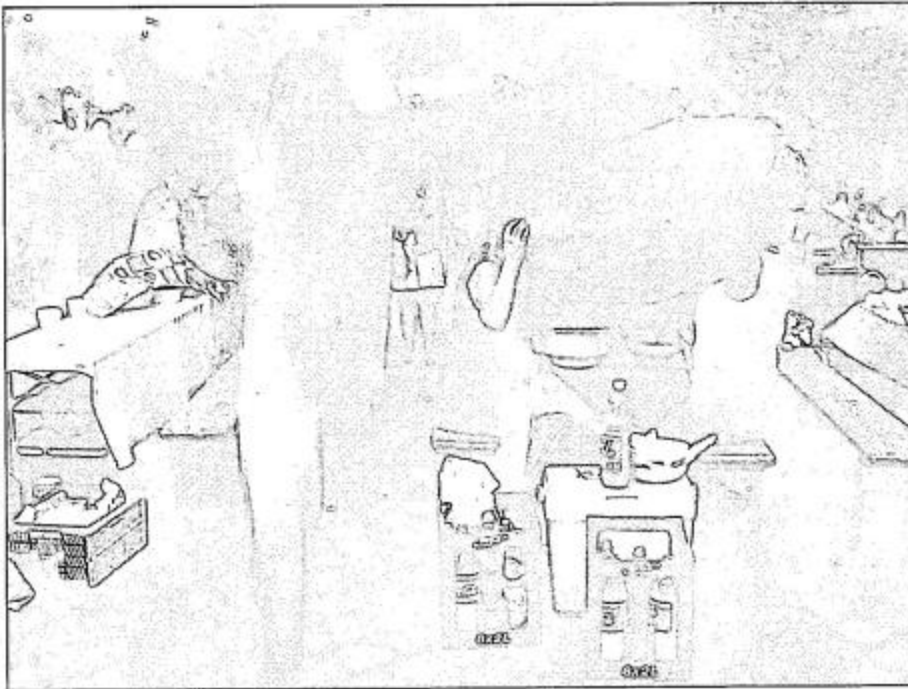
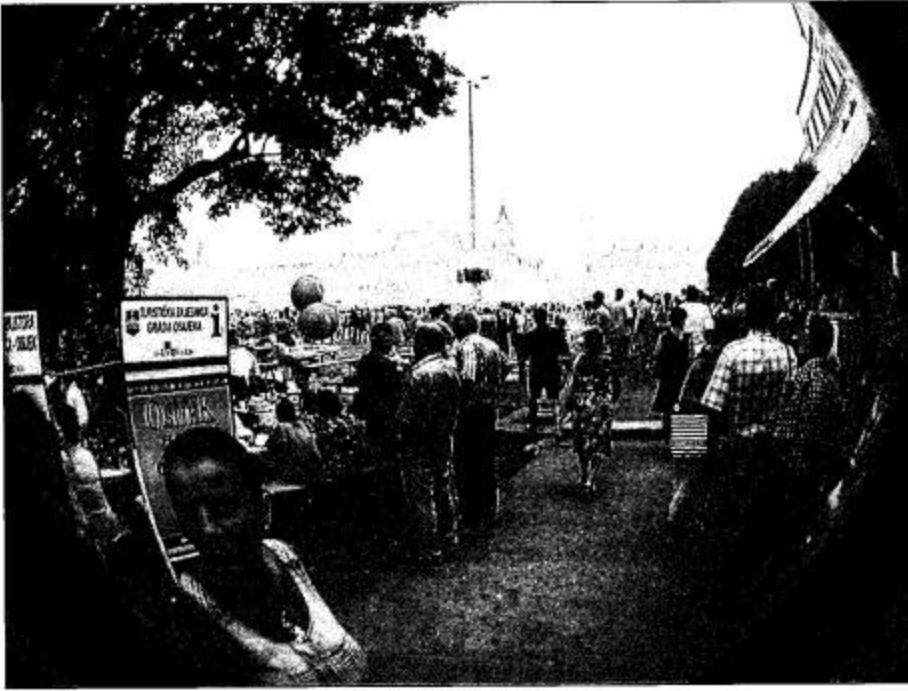
S tán meg is pillantunk, ott, egy távoli felhőfoslányon, bölcsen mosolyogva,
mint aki már tudója annak „hogy nem is olyan nagy dolog a halál.”
Ott ültök a költővel, összekarolva, s együtt olvassátok már a fejfán,
a rézbe metszett sorokat.

„Megtettem mindent, amit megtehettem,
kinek tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
felejtset el arcom romló földi mását.”

(Dzsida Jenő)

De mi soha nem felejtjük mosolygó arcodat

(Kelemen Márton fejfáját Kovács László festőművész tervezte)

A HET

SZÁM

12 t
 11 mázsa
 520 kilogramm
 13.00
 10 mázsa
 2014
 50.000

Gyulavári József felvételei

Baja, 2002. j.

EDIK...

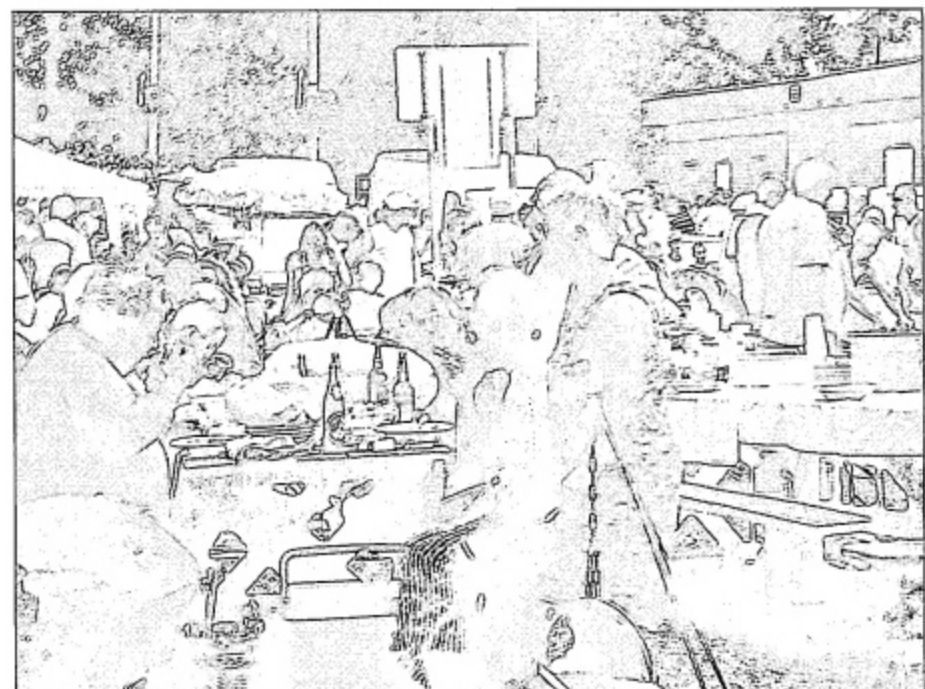
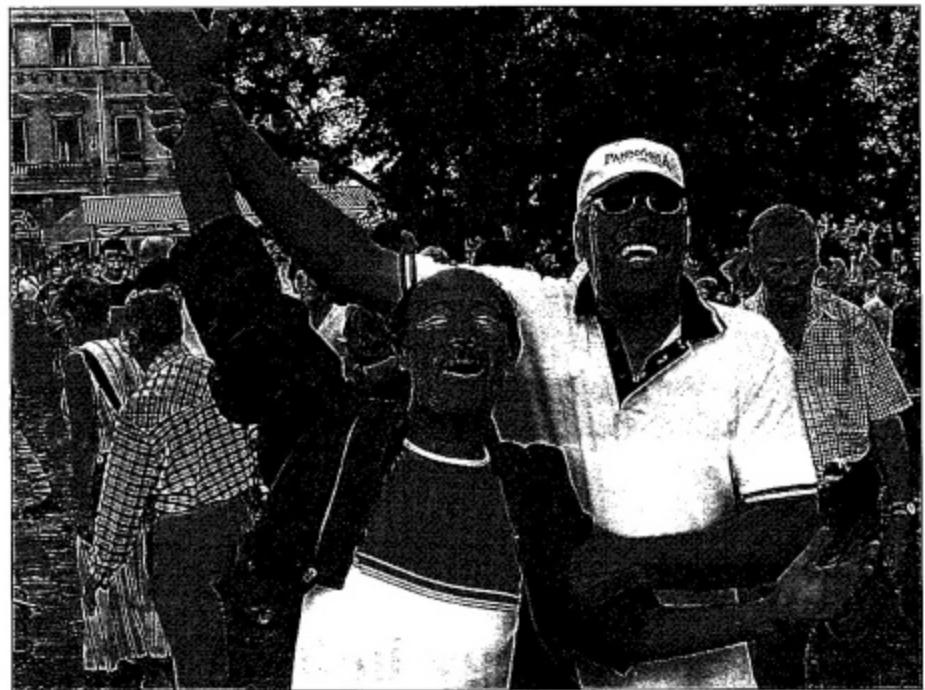

OKBAN

ma hal
öröshagyma
őrölt pirospaprika
liter víz
alászlé tészta
őzőhely
résztevő

Béres Béla adatai

ius 13., szombat

Emlékek egy boldog emigrációból

VI.

Szeretném, ha ezt a befejező részt valaki egyszer kitepné az újságból és miután kijelölt egy nyomvonalat, repülő- vagy hajójege mellé hajtogatná az újságpapírt. Aztán ott a helyszínen bele-belepillantana ebbe a rövid útikalauzba, és felfedezné azokat a tájakat és hangulatokat, amelyek között mi is externista algériaivá cseperedtünk.

Ez a terület Szudán után Afrika második legnagyobb országa. Északi és déli végpontja között hosszabb a távolság, mint Budapest és Algír között. Kétezer kilométer.

Barangolásaink során mindig a fővárosból indultunk el. Ez a módszer a tájékozódáshoz is a legmegfelelőbb volt, hiszen a metropolis a tengerparton és a kelet-nyugati átmérő felezőpontjához közel épült.

Négy útvonalat fogunk bejárni. Egyet Algír és Oran között, aztán kelet felé Annabáig. Ezt követően két körutazást teszünk. Nevezzük őket önkényesen Kis- és Nagykörnek.

A rövidebb ring déli végpontja Haszi-Messzaud, az olajkitermelés központja. (A helységneveket kiejtésük szerint jelölöm.)

A hosszabb körút déli végcélja a híres Tamanraszet, az Ahaggar hegység világhíres sziklarajzainak gondozó városa.

Az emlékezés és a mesélés kísértése óriási. Mindjárt az elején elveszhetnék a főváros részleteiben, ezért mindenütt csak egyet-egyét lépek, és pillantásaimat sem pazarolhatom visszafelé.

A sokarcú Algéria fővárosa páratlanul változatos agglomeráció. Semmi sem befejezett, semmi sem végleges itt. Minden napszakban a fény állandó metamorfózisa kelti új életre a várost. A látvány pillanatonként változik. Azt mondjuk: „a fehér Algír”, s a fényperzselte fehér szín valóban domináns. De nem a tej matt fehérje ez a fehér. Alkotóelemei az ezerárnyalatú okker és kék, a ragyogás és a remegő levegő. Algír fehérsége nem más, mint a szakadatlanul ömlő fény mámora.

És a tenger! A város büszkesége és hatalmas tükre. Úgy tűnik, hogy a hegyoldalba kapaszkodó épülettömeg a tenger felé sodródik. Egyes alkonyokkor a víz felé görgő sziklák hatalmas halmazához hasonlít.

Az Óváros magja körül a városépítés hangulatoknak, divatoknak és a meg-meg-újuló alkotói lendületnek engedelmeskedik, a legtisztább stílusjegyek és a mór hagyomány építészeti öröksége a korszerűség szegényes alkotásaival szomszédol. Lehetetlen lenne két negyedet, két városrészt vagy akár csak két utcát is összehasonlítani. És mégis, ez a rendtelenség, a formák összevisszasága és a jó ízlés ellen vétő kreálmányok halmaza egy sajátos egységet alkot. Nem fenségeset és nem nagyra törőt. Azt mondhatnánk inkább: fesztelen. A városkép csodája éppen a végletekig fokozott változatosságból született. Egy gombolyag szálaiként futnak össze a kereszteződések, a bizonytalanul tekeredő utcák, és kimerítik a képzelet összes lehetőségeit.

Nyugat felé a tengerparton kanyarog az út. Szidi-Ferrusról már volt szó. Itt szállt partra az első invázió még 1830-ban. Manapság már a negyedikre vár, – a turistáké. Egészen Tipazaig sorakoznak az üdülőhelyek, a hipermodern szállodák, bungalók és éttermek, amelyek a hagyományos építészeti stílusjegyeket is magukon viselik.

Tipazat a föníciaiak alapították. Kikötő és luxusüdülő volt abban az időben. Ma a tengerparti fényűzés római kori szimbóluma. Fekvése és a maradványok inspirációi alapján bármikor újjáépíthetnék – gondolom – a francia Riviéra legnagyobb meglepetésére.

A romváros közelében emelkedő domb tetején egy másik rom is magasodik. Köralapu, vörös piramis. A Keresztény nő sír-emlékének nevezik. Az építményt körülvevő jón oszlopfőkön nyugvó Quaderkövek valamikor tökéletes kupolát alkottak. Az építmény mai hivatalos elnevezése: II. Juba feleségének, Kleopátrának a síremléke.

Tovább haladva nyugat felé, hamarosan Sersellbe érünk. Az ország ugyancsak nagyszabású „romjai” közé tartozik. Vízvezetékének egy része – főleg az óriási tartályok – még ma is használatban vannak.

Sersell után térjünk el a tengerpartról és a Selif-folyó völgyében folytassuk utunkat. Szidi-Bel-Abbeszbe, majd Tlemcenbe látogathatunk. Szidi-Bel-Abbesz az idegenlégió fővárosa volt, de csak volt. Ottjártunkkor már sehol sem találkoztunk Rollet tábornok tarka sapkás képével, és hasonlóan a légió apjához, nem sok idegent fedeztünk fel az üzlet és kocsmatulajdonosok vagy a rendőrök és alkalmazottak között. A „Légio patria nostra” szelleme és színpadfigurái már nem lelhetőek fel. Leg-

alábbis egy rövid látogatás során nem. De a város közepén évszázados pálmafák árnyékában most is ott áll a Place Carnot. A legtöbb algériai városhoz hasonlóan erről a térről sem hiányzik a szőnyűsüges zene-pavilon, amely úgy néz ki, mintha most is várná az indulókat trombitáló rezesbandát.

Tlemcen Nyugat-Algéria ékessége, a hispán-mór civilizáció legszebb fellegvára. Különösen a fallal körülvett régi városban maradt fenn számos építészeti emlék. Figyelemre méltó két mecset a XII. és a XIII. századból.

A város mezőgazdasági központ is, régebben a bor-, manapság inkább a gabona-termelés koncentrálódik erre a vidékre.

Az ország második legnagyobb települése Oran. Az óváros erődítménye és az Oran melletti 370 méter magas szikla-csúcsra épült Santa Cruz erőd a spanyol hódítás korát idézi.

Ez a város teljesen más, mint Algír. Míg a főváros inkább Dél-Franciaország másolata, Oran egy spanyol kikötővárosra emlékeztet.

Nem messze a tengerparton kelet felé terjeszkedik Arzew, az algériai olaj- és gázipar centruma. Finomítók, tartályok, csőlabirintusok városa. Ide érkezik a sivatag mélyéről az olaj, és innen indulnak Európa, Japán és Amerika felé az olajat és cseppfolyós gázt szállító óriási tankerek.

Nyugat-Algériában csak egyszer-egyszer viziteltünk, hiszen mindvégig az ország keleti részében, illetve a fővárosban éltünk és dolgoztunk. Algirtól Annabáig azonban számtalanszor bejártuk a tájat, az Atlasz egész szélességében. És mindig erről a vidékről vettünk lendületet a Szahara felé is.

A fővárostól kelet felé három egymással párhuzamos út vezet. Egy a tengerparton, egy kb. 10-20 kilométerrel eltávolodva az öblöktől dél felé. Jelenleg már autósztráda épült ide, illetve ez a nyugat-keleti főút nyomvonala.

A harmadik egy magas platón kanyarog, Algír-Buira-Szetif-Gelma érintésével Annabáig, aztán a tunéziai határig.

Az első két útvonal elsősorban Bezsaját célozza meg, ezt a romantikus kalózfészket, Algéria egyik legszebb fekvésű, legromantikusabb városát. A középső út sokáig a Szumám folyó völgyében kanyarog, ahol – Bezsajától mindössze 40 kilométerre – állott egyik munkahelyünk városkaja, Szidi-Ajs is. Csodálatos hegyes-völgyes környezet, ahonnan hamar „leszaladhattunk” fürödni, vagy „felmászhattunk” hógolyózni.

Kelet-Algéria természeti képe szebb, mint a nyugatié. Ez abból következik, hogy Észak-Afrikának ebben a régiójában figyelhető meg a négy, egymástól jól megkülönböztethető tájegység: a tengerpart és a parti vagy Tell-Atlasz, aztán a Sott-fennsík, majd a Szaharai-Atlasz, és végül a sivatag.

A meredek sziklafalak gyakran közvetlenül a tengerbe nyúlnak. A hegyvidéket fennsíkok tarkítják és folyóvölgyek szelik át.

Itt, Kelet-Algériában alkot külön földrajzi egységet Nagy és Kis Kabília, ahol a történelmi őslakosság él. Közel három évig dolgoztunk ebben a régióban, egy Bordzs-Menaiel nevű városkában. Ettől a helytől nem messze emelkedik a Parti-Atlasz legmagasabb csúcsa, a 2308 méter magas Lalla-Kedudza. A hegyet 1980. november 7-én másztuk meg népes baráti társaságban.

A Sott fennsík rendkívül száraz, terméketlen vidék, hatalmas sós tavakkal. Ezek az óriási vízfelületek nyáron kiszáradnak és medrükben már messziről fehérlik a kivirágzott só.

A Szaharai-Atlasz déli lejtője a sivatagba nyúlik. A Szaharának csak elenyésző része – mintegy 10 százaléka – homok. A többi kő, kavics és agyag.

Talán jól érzékelteti a keleti táj változatoságát az a lehetőség, miszerint reggel jót fürödhethünk a tengerben, délelőtt hógolyózhatunk egy alpesi fennsíkon, majd még napnyugta előtt tojást süthetünk a sivatag forró homokjában.

Folytassuk azonban utunkat kelet felé. Kezdjük a tengerparton Bezsajától Zsizselig. Ezt a partszakaszt Kabil-Arany-párkánynak hívják, amely hasonlóan a nyugati tengerpart Sersell és Orán közötti szakaszához. Itt szakadnak a hegyek közvetlenül a tengerbe.

Zsizselnél délnek fordulhatunk a Kebir, majd a Rummel folyó völgyében. Ezen az úton érhetjük el Konstantint, Kelet-Algéria központját. A város egy ezer méter hosszú és hétszáz méter széles sziklatömbre épült, amelyen keresztül száz méter mélységben tört magának utat a folyó. A völgyet kecses-imbolygó és robosztus-stabil hidak ívelik át. Ezzel a látvánnyal.

Bezsaja és Konstantin után Annabának már nem marad sok esélye a gyönyörködésre. Pedig az ország negyedik legnagyobb városa. Bár régebbi település mint Kartagó, a modernizáció és az ipari fejlesztés „felémészette” a hagyományokat. 396 és 430 között a város püspöke volt Szent Ágoston, aki a közeli Szuk-Araszban született.

A már emlegetett Kis- és Nagykör a Szahara világa. A sivatagban a homok képirása mesél az örökkévalóságról. Élet és halál vívja itt szüntelen tusáját, egyezkedik és tüntet. Az erózió, a hőség, a szélhordta, állandóan változó dűnék egy lassú ceremónia részesei, amelynek során az élet küszködik a halál ellen. És micsoda pompa vár a jelek érzékelésére képes utazóra...

Szívdobogva vágunk neki első sivatagi utunknak. Azon a bizonyos Kiskörön, legalább másfélezer kilométer hosszúságban.

Valamikor a Neretva völgy déli kijáratánál láttunk először tengert. A sivatag kapuja számunkra Bu-Szada volt. De kezdjük előlről.

Algír magas pontjairól jól belátható a dél felé terjeszkedő Mitidza-síkság, egy hatalmas, narancsvirág illatú gyümölcsös kert. Közvetlenül utána a Siffa folyó völgyében kezdhethetjük meg a végtelen homoktenger megközelítését. A majmok völgyének is nevezik ezt a hegyszorosot. Van egy másik majmok völgye is, sokkal távolabb, keletre és Zsizseltől vezet Konstantin felé a Kebir folyó völgyében. Az vadregényesebb, mint ez a sivatagi bejáró. Ami hasonlatosságuk, az a majmok jelenléte. Egy cerkof faj él ezeken a helyszíneken és Észak-Afrikában még sok helyen. Aztán Gibraltáron nagyon sokan. Churchill valamikor azt mondta, hogy a hírneves szoros addig őrizheti csak meg az angol fennhatóságot, amíg ott élnek ezek a majmok. Gondoskodott is arról, hogy amikor az II. világháború során számuk észrevehetően csökkent, titkosrendőreivel szállított sok száz majmot Algériából Gibraltárra. Hogy mindez igaz-e, azt pontosan nem tudni, mindenesetre, ott a Siffa völgyében még rengeteg majom maradt. Csak meg kell állni egy út menti pihenőhelyen – narancssal és kenyérral jól felszerelve – és máris perlekedhetünk öseinkkel. Rendkívül agresszívek, ügyesek és szemtelenek. Emberiek végül is, csak nem beszélnek.

A sivatagi városok sematikusak. Talán azért, mert nagy távolságokra vannak egymástól. Kevesen vannak, ezért akár egy nap alatt is jól összehasonlíthatók. Létrejöttük és értelmük számunkra alig értelmezhető. Az ott és bennük élőknek azonban magától értetődő és szükségszerű. Az éppen arra botorkáló és feltörő víztől növényzet éled, táplálék és árnyék terem.

A lemezes sziklák, a különböző rendű és rangú kőtörmelék a szélben kavargó homoktól ostromolva a sivatag geológiai szerkezetét rajzolja elénk. Kőmúzeumról beszélhetnénk, ha nem tudnánk, hogy itt

semmi sem állandó. A formák szüntelenül új alakot öltenek. A kövek némasága is téves elképzelés. Hallgassuk meg csendes éjszakákon a sziklák zizegését. Csak a zene nyelvén lehetne érzékelni ezt a monoton dalt, a kőtömbök jajgatását, kacagásukat és pusztulásukat. A zene eszköztárához hasonlatosak a röghegységek orgonasípjai, a sziklafalakba árkolt hárfák, a táj billentyűsorai.

Rohanunk előre. Egy nap alatt kényelmesen be lehet jámi félezer kilométert. Estére mindig előkerül egy oázis. Szépen, sorba: Dzselfa, Laguat, Gardaja, Vargla, Tugurt, E-Ued, Biszkra. Stílusos, modern szállodákkal, tiszta vízzel úszómedencékkel, datolya-pálmákkal és állandóan tömött, zsúfolt piacokkal. Biztonságosan rengeteg ember nyüzsög mindenütt. Fittyet hányanak az apasztó hőségre, a gyakran homokfelhőket kergető szélre. Vastagon felöltözve, sokszor csak arcuk keskeny szeletei láthatók.

Két felhőszakadás között gyakran egy év is eltelik. Közben keményre szárad és repedezik a talaj, majd a vörös pikkelyeké soványodott földet kínos aprómunkával török porhanyóssá. Aztán beültetik magvakkal, okosan és takarékosan locsolják és ízletes, hízott zöldségfalmokat termelnek.

A hatalmas birkanyájokról és tevénekekről valóban soha nem tudjuk meg, hogy mit esznek. A nomád mozgástér ugyanis óriási, így minden állatsereglettről bizvást hihetjük, hogy éppen megpillantásuk idején vonulnak a legelő felé. De naponta legalább egyszer inni is kell. Sokszor elbizonytalanodtunk, hiszen például egy ötszáz kilométeres sivatagi útszakasz során sehol fát, fűvet vagy vizet nem láttunk, csak valahol e kihalt pusztaság közepén láttunk teremtetett lelkeket csendben menetelni valahová. Csak abban bízhattunk, hogy mindig az úttól távol bújnak meg valahol az éppen aktuális napi élet feltételei.

Emlékezzünk csak az Orán melletti Arzevra. Oda vezetnek azok a csökögyók, amelyek erről a kopár sivatagi tájról indulnak, és több mint ezer kilométeren szállítják minden javak forrását, az olajat és a gázt. Mindenesetre sebezhető érrendszere ez a csökögyó ennek a hatalmas testnek.

A Kiskör befejező állomása Biszkra, amit egyébként a sivatag kapujának neveznek. Persze, ha – mint mi is – Algírból indulunk, akkor ez a város legfeljebb kijárat kapunak tekinthető.

A Rufi-folyó völgyében kell az utat folytatni. Ritka gyönyörűségek száz kilométerre ez a szurdok. Vörös, holdbéli táj.

A szélszobrász mestermunkái sorakoznak a sziklaparadicsomban. A folyó hol az út mellett, hol 50-80 méter mélyen kanyarog pálmaligetek seregei között. A katlanok mélyén vagy oldalain odaragasztott, apró falvak épültek, mint mesebeli madarak költőtelepei. De a fészkek döntő többsége már elhagyott, kihalt. Abszolút vízhiány van. A völgyben egyetlen oázis él és virul: Sunes. Ez a hely azonban bibliai maradék. Ilyen lehetett a Paradicsom. Mindegyik pálmához külön csatornácska vezet, bátran lehet inni valamennyiből.

A Nagykör annyiban különbözik az előbbtől, hogy legalább háromszor hosszabb, sokkal néptelenebb, még csodálatosabb és még érthetlenebb. És persze itt fürödhethetünk meg a világ legnagyobb homoktengerében, a Nagy Nyugati Erg homokdűnéi között.

Említettem már e hosszú cirkulációnak legdélibb pontját, Tamanraszetet. Mi is nekivágtunk, de sajnos vissza kellett fordulnunk. Nincs ugyanis megszakítások nélkül kiépített és mindenkor biztonságosan használható út. Amolyan rally viszonyok uralkodnak. Elég egy váratlan szélvihar, és minden rend felborul. A hatóságok se vállalnak semmilyen felelősséget a szervezetlen, alkalmi túrázókért.

Mi is meggondoltuk a kockázatos kirándulást. El-Góleánál nyugatra fordulunk, és Timimum-Beni-Abbes oázisait érintve, a nagy nyugati ipari központ, Kolombesár érintésével Tlemcen felől érkezünk vissza a fővárosba.

Búcsúzásként a homoksivatagban ragadnék egy pillanatra. A homoknak útvonalai vannak és kiszámíthatatlan hirtelen lázadásai. Hullámokat vet és rejtélyes hadjáratokra indul. Folyik, menekül, felbukkan, majd ismét nyoma vész. Közben nagy cinkosával, a széllal lenyűgöző képeket fest. A viharok kavarta fergetegben karcol, mar, pusztít, mindenhova beférkőzik. S amikor haragja csillapodik, lélegzetelállító formákká merevedik. Szürke-, rózsá-, arany- és sáfrányszínű. Durva por, millió szemcse, málladék vagy finom selem marad. Ő a dűnék anyaga, tavak ágya, a kövekre terített fátyol és a sziklák bekebelező és felemészítő végzet is. De a felejtés is, ő s talán pontosan ezért lett időmérő a homokórák anyaga.

Megfordítom most a homokórát és előlről kezdem az emlékezést.

(Befejező rész)

Bajai arcképcsarnok

BOGDANOVICS LUCIÁN

1867-1913

A szerb pátriárka édesapja, Bogdanovics Sándor kiskereskedő és felesége, Létics Milica – a régi Bács-Bodrog vármegye zentai járásában lévő, ókanizsai pópa árvája – a Zengő-hegy lábánál fekvő Pécsváradról az 1850-es években települtek át Bajára. Városunkban a helypénzszedői foglalkozást űzte apja, és az 1870–1880-as években egy kis szatócsboltja is volt az egykori Bárány (ma: Táncsics) utcai Kis-Bárány előtti ingatlanon.

Két fiúgyermekük született, fiatalabb fiútestvére, Milos, Baján, 1877. szeptember 4-én. Fivére az orvosi pályát választotta, Budapesten praktizált, majd 1921-től a belgrádi egyetem rendes tanára lett.

Bátyja, *Bogdanovics Lucián*, a Kis-Bárány előtti házacskában (feltételezhetően a mai Táncsics u. 27/b. számú ház helyén álló épületben született 1867. május 10-én. A keresztségben tulajdonképpen a Lázár nevet kapta, csak amikor a későbbiekben belépett az ortodox egyház papi rendjébe, akkor vette fel a Lucián keresztnévet.

A bajai szatócs fia itt járt szülővárosában elemi iskolába. Az 1877/1878-as tanévben kezdte meg tanulását a Bajai Királyi Katolikus Főgimnáziumban, és az 1884/1885-ös tanév végén – amikor már a ciszterci rend irányítása alatt állt az intézmény – érettségizett. Közepes rendű diák volt. Nyolcadikos gimnazista korában a bajai születésű Vujity Joakim, a szerb színházi élet kiemelkedő egyénisége által a görögkeleti vallású, szerb nemzetiségű tanulók jutalmazására létesített alapítványából pénzjutalmat kapott.

A Karlócán (ma: Sremski Karlovci) működő papnevelő szemináriumban 1889-ig fejezte be teológiai tanulmányait, főiskolai jogi stúdiumait pedig Egerben, az érseki Liceumban.

Nagy papi karrier elé nézett. Egyrészt anyjának előkelő papi rokonsága, a papi pálya iránt érzett elhivatottsága, öntudata révén, de szelíd, barátságos, megnyerő modorával is népszerűséget szerzett. Az egyházi hierarchián alapuló rangfokozatokat egymás után elnyerte. A vajdasági Beocsintól északra álló – még az XVII. században alapított – beocsini kolostorban Popovics Nikanor kolostorfőnök előtt,

1891. július 16-án tett szerzetesi fogadalmat. A diakónust (szerpapot) 1891. július 21-én a Rakovac kolostorban hierodiakónussá avatták. Ugyanazon év október 6-án a szerémségi Sremska Mitrovicán megkapta a protodiakónusi, a Duna menti Dálya mezővárosban pedig 1894 virágvasárnapján az archidiakónusi (az alsóbb papság előjárója) rangot. Amikor szerzetesi pappá szentelték, mindjárt syncellusi

rangot adományoztak számára a karlócai székesegyházban. A protosyncellusi méltóság 1895. december 19-i odaítélésével az egyházi főméltóság titkárává lépett elő, december 29-én meg kinevezték a beocsini kolostor arcimandritájává (rendfőnökvé). Előléptetései, felszentelése ügyében Brankovics György karlócai pátriárka intézkedett.

Miután szerzetesi fogadalmat tett, Újvidéken, a bácskai püspökség aljegyzőjeként működött és 1892. decemberétől 1894 júniusáig hitoktató volt az ottani tanintézetekben. Karlócán – a pravoszláv-szerb Ró-

mában, amely a görögkeleti szerb nemzeti egyház legfőbb vezetőjének székhelye, a szerbség szellemi központja volt az első világháború végéig – folytatta működését az egyház szolgálatában. 1894. április 1-jétől az érseki hivatal jegyzőjeként tevékenykedett, egyházi éneket is tanított a papnevelőben.

Magyarevics Jeremiás, bátaszéki születésű budai szerb püspök halálával megüresedett püspöki széke a XIX. század végén. Ezen papi méltóság legesélyesebb várományosa lett Bogdanovics. (Egyrészt azért is, mert nőtlen volt – ami előfeltétele a püspöki tisztségnek –, másrészt szerzetesi fogadalmat tett – legtöbbször közülük választották ki a püspököket.) Nem érte még el a püspöki rang betöltéséhez megkívánt harmincadik életévét, így előbb pátriárkai mandatárius (megbízott) lett Karlócán, majd 1896. november 10-től a budai püspökség adminisztrátoraként, a görögkeleti egyházmegye ideiglenes vezetőjeként intézte az ügyeket.

1897. december 6-án a karlócai zsinaton választották meg egyhangúlag budai püspökké. A püspökszentelést 1898. március 13-án Brankovics György szerb pátriárka, Gruity Mihail felsőkarlócai és Zmejányovity Gavriilo verseci püspökökkel végezte. Munkássága nagy hatással volt az egyházmegye kulturális és anyagi életére is. Pártfogásba vette a fővárosi püspökség ügyeit, viszonylag kevés hívő és sok munka várt rá. Felekezeti iskoláik leromlott állapotban voltak, közbenjárásával a következő években 100.000 koronát költöttek fenntartásukra. Igény jelentkezett arra is – melyet szorgalmazott –, hogy bizottságot állítsanak fel olyan céllal, hogy az iskolák építéséhez szükséges pénzt összegyűjtsék. A pátriárka maga 10.000 korona hozzájárulásával lett a legnagyobb adományozó. A csobánkai templomot is saját pénzéből újíttatta fel. Az építkezések során a Tököly-Popovics Száva által tett alapítványból a pesti egyetemen tanuló szerb nemzetiségű diákok számára létesített intézetet, a Tökölyánymot teljesen újjáépítették és új berendezésekkel látták el. Amikor a szerb felekezeti iskolák bezárása kilátásba került, Bogdanovics püspök az egész karlócai ér-

sekség nevében tiltakozott a parlament felsőházában ilyen törvénytervezet ellen.

Popovics Nikanor temesvári püspök halála után, a kormány előterjesztésére a király kinevezte a temesvári szerb püspökség adminisztrátorává, az egyházmegye ideiglenes vezetőjévé 1901. szeptember 1-től, mely tisztséget 1904 tavaszáig, dr. Sétics György megválasztásáig töltötte be.

Brankovics György karlócai szerb pátriárka 1907. évi halálával megüresedett a pátriárkai szék. Széll Kálmán miniszterelnöknek Bogdanovics Lucian volt a jelöltje a főpapi méltóság betöltésére. A szerbeknek volt ellenjelöltjük, Zmejanovics Gábor verseci ortodox püspök személyében. Nevezett el is nyerte a karlócai nemzeti egyházi kongresszuson a többség szavazatát, amelyet a király – regulázva a szerbség kiváltságait – nem hagyott jóvá és egy császári pátenssel 1908 áprilisában kinevezte Bogdanovicsot a patriárkatus adminisztrátorává és valóságos belső titkos tanácsosává.

Amikor Bogdanovicsot a király megbízta a karlócai pátriárkai teendők vezetésével és egyben kinevezte belső titkos tanácsosává, dr. Werner Adolf a bajai ciszterci rendház nevében üdvözölte, amelyet Karlócáról keltezett levélben köszönt meg eképpen:

„Nagyságos és Főtisztelendő Úr! A belső titkos tanácsosi méltóság legkegyelmesebb adományozása, valamint a karlócai szerb patriarkatus adminisztrátorává való kineveztetésem alkalmából kegyes volt Főtisztelendőséged úgy saját, mint rendtársai nevében is szerénységemet szívélyes gratulációjával kitüntetni; fogadják ezért legmélyebb köszönetemet. Legyen meggyőződve Főtisztelendőséged, hogy én mindig büszke voltam arra, hogy gimnáziumi tanulmányaimat a vezetésök alatt álló intézetben végeztem, hol csakis a szépre, jóra és nemesre, de legfőként a lángoló hazaszeretetre oktattak bennünket, amiért is örök hálára kötelezték tanítványainkat, kik közé magamat is első sorba helyezve vagyok Főtisztelendőségednek s szeretett rendtársainak igaz híve: Bogdanovics Lucian püspök.”

Bogdanovics kinevezésekor már 40 ezer hold föld jövedelmével rendelkezett és készült az új kongresszusra, ahol az 1908 augusztus–szeptember között megtartott egyházi kongresszuson elnyerte a szükséges többségi szavazatokat, így 1908. szeptember 22-én választották meg szerb pátriárkának. Legnagyobb ellenfele – akit nem tudott a maga számára megnyerni – Markovics Miklós, egy szerémségi zárda

kalugyere (szerzetese) volt. A szerbekkel való konfliktusok közé tartozott Markovics magatartása, s az is gyanítható lehetett, hogy bosszút forralt az új metropolita ellen, ezért fegyelmileg megfosztották állásától, aki ezután Belgrádban lett könyvtáros.

Nem volt könnyű a helyzet a karlócai érsekségben megválasztásakor, ennek nehézségeivel Bogdanovics is tisztában volt. A problémák megoldásához kezdett, tanácsadói segítségével. A sok gond, amely ránehezedett a görögkeleti szerb egyház viszonytagságos életére, röviden az alábbiakban vázolható. Egy 1868. augusztus 10-én kelt leiratban a király megerősítette az 1864–1865. évi szerb nemzeti egyházi kongresszus határozatait a görögkeleti szerb egyházi és iskolai ügyek szabályozásáról, megteremtve ezzel a görögkeleti szerb egyház autonómiájának alapjait. Ezen kívül 1871. májusában az uralkodó megerősítette a szerb nemzeti egyházi kongresszuson elfogadott egyházi és iskolai szabályzatokat, 1875. májusában pedig az 1874. év augusztus havában tartott karlócai nemzeti egyházi kongresszus döntéseit.

Ezen intézkedések nagy befolyást biztosítottak az egyházi kormányzásnak a laikusok számára, a legfőbb egyházi testületben 2/3 részben volt képvisletük. Előde, Brankovics György patriárka működésének idején érte el a hierarchia és a nép közötti küzdelem tetőfokát. Ennek következményeként többször összehívták a kongresszust, de az egyház végleges belső felépítését nem tudták megvalósítani. Bogdanovics kormányzása alatt szentesítette a püspöki zsinat szervezeti szabályzatát. Egy királyi leirat meg 1912. június 11-én felfüggesztette a szerb nemzeti egyházi önkormányzatot, lényegében a szerbség elvesztette ezzel autonómiáját a karlócai érsekség területén. Részben oka lehetett ennek, hogy a pátriárka nem egyezett bele, hogy világi hatóságok állandó megfigyelőt küldjenek mellé. Ez a leirat meghagyta ugyan épségben az 1868. évi leiratot, de hatálytalanította az összes ezután kapott jogokat, ami új bonyodalmak forrása lett, melynek csak az első világháború vetett véget, és a Trianonnal hazánk új határai között a szerb egyházból csak az 1552 óta fennálló budai püspökség maradt meg. Megszűnt a karlócai érsekség, az újjászerveződött patriarkatus részévé vált 1920-ban.

Bogdanovics 1913 szeptemberében Ausztria elsőszámú, divatos téli-nyári üdülőhelyén, Bad Gastenben tartózkodott gyógyulás, pihenés céljából. Ott szeptem-

ber 1-jén vagy hatodikán eltűnt, állítólag egy véletlen baleset következtében az Aache patakba fulladt. Holttestét csak szeptember 28-án találták meg egy szakadék vízésésében.

Rejtélyes halála óriási szenzációt keltett, többféle feltételezés keringett halálesetéről. A csendőrség egyrészt kizártnak tartotta, hogy bűntény áldozata lett volna, de a bűncselekményt sem tartották lehetetlennek. Megírta egy külföldi lap, hogy nem halt meg, kiment Amerikába, ott látták, ahol egy pénzügyésznél vállalt hivatali állást. Pázmándy Dénes politikus és publicista azt írta, hogy nem lett öngyilkos, balesetet sem szenvedett, hanem egy kalugyer megölte, aki Bogdanovicsnak ellenfele volt, s akivel Pázmándy még a világháború kitörése előtt találkozott Belgrádban.

Nevezett (Markovics Miklós) – állítólag később magyarországi szerbekből egy osztrák-magyar hadsereg ellen harcoló komitácsi bandát szervezett – elárulta a publicistának, hogy ő volt, aki Bogdanovicsot egy reggeli sétáján a zuhatagba taszította. A háború során Markovicsot lelőtték, nem derülhetett ki állításának igaza. Az utóbbi időkben izgattak is ellene, a szerbség tudatában erősen érvényesült az a sejtés, hogy a kormánynak célja az volt, hogy a pátriárka székhelyét Pestre helyezik át, ezzel elvágva a vajdasági nagyszámú szerbségtől, így érdekükben állt, hogy az Osztrák-Magyar Monarchia a szerb egyház vezetője nélkül maradjon. Olyan hírt is terjesztettek, hogy elméje elborult és öngyilkos lett.

Óhatatlannak tűnik, hogy az idő mindent kiderít, ámde ennek a tragédiának okait egészen bizonyosan sohasem tudták megállapítani, máig is homály borítja. Bizonyosra talán csak az vehető, hogy egy 46 éves, 200 ezer forint jövedelmű, derűs nyugalomú férfi nem dobhatta el magától a neki kedvező életet.

Váratlan tragédiájáról értesült a bajai olvasóközönség, mert a helyi újságok megírták a gyászos hírt. Ezt közölte – többek között – a Független Magyarország című lap: „Villámgyorsan terjedt el városunkban a tragikus hír, és mindenütt nagy érdeklődést és igaz, mélységes részvétet ébresztett. Minket bajaiakat közelebből érint a szerencsétlenség, mint másokat, mert mi nemcsak az embert sajnáljuk Bogdanovics Lucian esetében, nemcsak az illusztris egyházfőt, hanem e város nagynevű szülöttének megrendítő balvégzetét. (...) Sokan ismerték nálunk, sok barátja, iskolatársa él ebben a városban, sokan szerették és sokan gondolnak rá itt szívesen és hálá-

val. És ő is szeretett bennünket, ő is meleg érzéssel gondolt ránk. Bajai, ha hozzáfordult meghallgatásra, támogatásra talált. Fényes egyházfejedelmi állásában is barátságos, nyájas és szolgálatra kész volt mindenkiel szemben.”

A megrendítő körülmények között meghalt utolsó karlócai szerb pátriárkát szállító halottvivő vonatot Újvidéken nagy küldöttség fogadta, november 1-jén délelőtt érkeztek meg a karlócai pályaudvarra. A patriátusi rezidenciára vitték, ahol Gruics adminisztrátorral az élen a

teljes püspöki kar fogadta. Vasárnapi napon, nagy gyászoló tömeg kísérte utolsó útjára. A karlócai felsővárosi templomban temették el. A temetésen Baja város törvényhatóságát dr. Purgly Sándor főispán, dr. Hegedűs Aladár polgármester, Vojnics Dániel apátplébános és Origievic Milutin szerb pápa képviselte.

Bogdanovics sokat áldozott a pravoszláv egyház céljaira, hagyatéka mindössze 275 ezer korona volt - a terhek leszámításával - tisztán 100 ezer korona. Fialalabb éveiben egyházi publicisztikai tevékenység

get is folytatott. A görögkeleti metropolita, és szerb pátriárka egyházi méltósága révén tagja volt a főrendiháznak, birtokosa a Szent Száva-rend nagykeresztjének. Papi pályája során – elődjéhez hasonlóan - szolgált a magyar állam érdekeit, de harcolt a szerbek jogaiért és önállóságáért is. Mindent megtett azért, hogy ápolja egyháza és az állam közötti jó viszonyt, állhatatosan igyekezett szilárdítani a szerbek és magyarok közötti egyetértést.

Bánáti Tibor

A valódinál tökéletesebb hamisítvány

Az ismeretlen remekmű

Az a jogi processzus, mely ötvenhét éve folyt le az amszterdami bíróságon, méltán érdemelte ki a század bűnpere elnevezést. Már az sem mindennapi eset, hogy a vádlott oly készségesen olvassa a saját fejére bűnét, amint ezt Van Meegeren tette. Az viszont példa nélküli, hogy a nyomozók, az ügyész és a bíróság is hitetlenkedéssel fogadja a vétkeik önként beismerő tettes bizonykodását. Úgyannyira, hogy Van Meegeren az ötfőnyi szakértőbizottságot és a detektív különítményt is csak tizenkét hónapnyi fáradságos munkával tudta meggyőzni bűnösségéről. A vádlott úszott a sikerélmény boldogságában; egyes szakértők és műkereskedők viszont szerfelett lelombozódtak.

A különös történet magyarázatáért 1913-ig kell visszanyúlnunk. Ekkor fejezte be az utolsó félévet a per vádlottja a delfti műegyetemen. Építésznek készült, de mellesleg festészeti tanulmányokat is folytatott. Kedvtelésből, művészi hajlamának belső késztetéséből ösztönözve és meglehetősen eredményesen. 1913-ban ugyanis – építészmérnök létére – a hivatásos festőművészeket megelőzve nyerte el az egyetem aranyérmét. A becses díjat a műegyetem ötvenente adta ki a városban alkotott legjobb kép festőjének. A sikeres művet Van Meegeren Szent Lőrincről, a renaissance-kori delfti műhelyek modorában festette meg.

A sikerélményektől felvillanyozott fiatalember elhatározta, hogy pályát módosít, és építészmérnökből piktorrá lesz. Jó mesterei voltak, és a németalföldi festészet technikáját tökéletesen elsajátította. Gyorsan és kitűnően rajzolt. Az aranyérem elnyerése a művészetkedvelő városban és

Hollandiában rangot jelentett, és az ifjú mester nem szűkölködött megrendelésekben. Első kiállításait a kritikusok is kedvvel fogadták. Úgy tűnt, Van Meegeren szerencsés csillagzat alatt született, és pályája töretlenül ível majd fel.

Néhány boldog év után az elismerés hangjai gyérülni kezdtek, majd megszólalt a kritika is. Már nem dicséret, hanem elmarasztalóan, sőt kajánul. Még bántóbb, hogy a műtiszteknék bizony igazuk volt. Az ifjú festő a piktúra technikáját kifogástalanul megtanulta, ám művei fényképszerűnek tűntek. Hű másai voltak a valóságnak, csak az a többlet hiányzott belőlük, amivel a művészi élmény a múló percet az örökkévalóság síkjára emeli. A mecénások serege ritkult, és úgyszólván az arcképfestés maradt az egyetlen megélhetési forrása. Ott a fényképszerűség kevésbé bántó, ha néhány ügyes vonással kiigazítják a természet apró gyarlóságait. Némi vándorlás után a francia Riviérán, Monte-Carlo közelében, Roquebruneben köt ki. Kibérel egy kecses fehér házat a hegyoldalban, a Villa Primavera. Itt él öt éven át, tehető nyaralóvendégek közül kikerülő portréalanyjaiból. Ez idő tájt érleli ki tervét, mely tizenöt év múlva nevét és fényképét a világlapok címlapjaira juttatja.

Valószínű, hogy ekkor még csak nagyvási hóbortját kívánja kiélni, összekötve a kellemes élményt az undok művészettörténetesek példás megleckéztetésével. Van Meegerennek ugyanis művészi képességeiről igen magas véleménye van. Nem tartja magát kisebb tehetségnek a németalföldi festészet aranykorának mestereinél. Ám a kritikusok előítélete, sőt üldözése – véli – megfosztja az öt méltán megillető babér-

termés leszüretelésétől. Elhatározza: ország-világ előtt fogja bizonyítani, hogy vásznai egyenértékűek a nagy hollandusok múzeumfalakon megcsodált remekeivel.

Van Meegeren profi szakmájában, ezért tudja: az igazi műértőt csak korabeli anyagból készült alkotással lehet megtéveszteni. Jelentéktelen XVII. századbeli képeket vásárol olcsó pénzért, és ezekről precíz és hosszadalmas munkával eltávolítja a felületi réteget. Az alapozást meghagyja, ez a hiteles hamisítványhoz nélkülözhetetlen. Ezután azokat az eredeti anyagokat gyűjti be, melyekből a németalföldi mesterek a színeket kikeverték. Előrelátása már ebből az előkészületből kiviláglik. A modern olajfestékek szintetikus anyagok, ezért mikroszkóp alatt nem mutatnak szemcsés szerkezetet. Hiába használna pl. a fehér kikeveréséhez XX. században gyártott ólomoxidot, a gép őrlménye egyforma nagyságú szemcsékből áll, és ez a mikroszkopizáló képvizsgálónak feltűnne. Így hosszadalmas munkával, mozsárban újra megtöri a boltban vásárolt nyersanyagokat – úgy mint pl. Rubens műhelyében tették – hogy az egyenetlen nagyságú szemcsékké morzsolódják.

További probléma a képek mesterséges öregítése. A háromszáz éves képeken az olajréteg kemény és repedezett. Ezt az állagot Van Meegeren elektromos kemencében való szárítással idézi elő. Hosszas munkával keresi azokat az oldóanyagokat, melyek a hőkezelés hatására nem színezik el a festéket. A válogatás során azonban két olyan vegyület is besorol az eszköztárába, amelyek Rubens idejében még nem voltak ismertek. A fenol és formaldehid ezek az oldószerek, melyek majd az 1947-es bírósági

tárgyaláson perdöntő bizonyítékok lesznek.

Miután az anyagokkal a szükséges előkísérleteket lefolytatta – ez négy évig tartott – kiválasztotta azt a mestert, akinek modorában festeni fog. A rostán végül az 1632–1675 között élt nagy delfti festő, Jan Vermeer maradt fenn. A választás azért is telitalálat, mert Vermeerre jellemző a fényképszerű aprólékoság, melyet a XX. század kritikusai oly rosszállóan észrevételeztek Van Meegeren vásznain.

A „Krisztus Emmausban” címet kapott képet 1936-ban festette meg. Az alakok, arcok, tárgyak jó részét jelentős németalföldi festők képeiről kölcsönözte. Van Meegeren érdeme csupán a kompozíció, és rendkívül pontos másoló készségének tökéletes érvényesítése. A kép jól sikerült, csak hogy az olaj friss lévén, színei túl élénken ragyogtak. Így került be az elektromos kemencébe, mely 105 fokos hőmérsékletével háromszáz év szárító munkáját volt hivatott elvégezni. Az ajtó két óra múlva feltárult, és érett, de patinásabb színeivel előtűnt Vermeer mindezideig ismeretlen alkotása. Az alapréteg, mely rajta maradt a XVII. századbeli vásznon, betöltötte szerepét. A fedőfesték pont olyan hajszálrepedések szerint vált szét, mint valóban háromszáz éves kortársain.

1937 őszén a műgyűjtők világában hihetetlen szenzáció borzongott végig. Egy rotterdami képkereskedő korábban teljesen ismeretlen remekművet kínált fel eladásra. A vitathatatlanul Jan Vermeernek tulajdonított alkotást a kritikusok egybehangzó hozsannája fogadta, és a festő legjobb művének minősítették.

A Villa Primavera elektromos kemencéjétől a kép elég kanyargós úton jutott el a rotterdami aukcióra. A műkereskedelem világában jártas Van Meegeren jól tudta, hogy piacra dobni csak olyan képet lehet, melyet a műkritikusok hitelesnek fogadtak el. Az óhajtott minősítés kiadására a holland festészet avatott ismerője, dr. Ábrahám Bredius látszott a legalkalmasabbnak. Csak hogy a művészettörténet e pápája előtt a képnek és Van Meegerennek nem volt tanácsos egyszerre megjelennie. Pályája letörő szakaszán ugyanis a festő alapító tagja volt a „Harci kakas” című művészeti folyóiratnak, mely ádáz csatákat vívott a kritikusokkal. Többek között dr. Brediusról is személyesen szedte le a keresztvizet, így kínos lett volna a képpel a hóna alatt műbizonylatot kérnie attól, akit saját tollulag minősített sariatánnak.

A nehézség feloldására furmányos tervet eszelt ki. Baráti köréhez tartozott az ismert

ügyvéd, dr. Boon. A jó nevű fiskális mellesleg tagja volt a holland parlamentnek is, tehát hiteles személyiség. A jogász és a művészettörténész egyidejű rászedésére Meegeren agyafűrt történetet talált ki. A kép – mondotta – egy holland mágnaaszszony tulajdona. Az Olaszországba elszármazott család most mentené haza vagyónát Mussolini birodalmából. Másrészt anyagilag is megszorultak, így nem szívesen bár, de rászánták magukat, hogy megváljanak a 162 példányos gyűjtemény egy darabjától. Ez a kép – sugalmazta Van Meegeren – a magángalériában ismeretlenül rejtőző Jan Vermeernek látszik. A végző ítéletet dr. Bredius lenne hivatott kimondani. Csak hogy ugyebár ő... – hallgatott el szerényen, majd nekiszegezte a kérdést Boonnak: megtenné-e, hogy a képet bemutatja barátjának, az agg művészettörténészek?

A hamisító egyúttal az ügyvéd hazafias érzelmeire is alapozott, hiszen fennállt a lehetősége, hogy egy holland műkincset a fasiszták karmaiból kiragadjanak. Nem tudhatjuk, hogy a felajánlott 5%-os jutalék, a barátság vagy a hazafiúi érzés hatóereje munkált-e erősebben, de tény, hogy dr. Boon elvállalta a kényes feladatot és a festményt bemutatta Brediusnak. Az aggastyán, aki művészettörténeti pályafutása során több kallódó mesterművet mentett meg nagy közgyűjtemények számára, úgy érezte: a Boon által prezentált kép azonosítása életművének betetőzése lesz. A Villa Primavera aszalókemencéjének termékében csalhatatlan ösztönrel azonnal felismeri, – hogy őt idézzem: „... a nagy delfti Vermeer dicsőséges művét.” Két napot kér a tanulmányozásra, majd ezt követően így nyilatkozik: „Kompozíció, kifejezőerő, színek – mind közreműködnek abban, hogy létrehozzák a legnemesebb művészetet, a legmagasztosabb szépséget.” Végül 1937 novemberében egy tekintélyes angol szaklapban közöl cikket a felfedezett remekműről. Részletes elemzéssel mutatja ki az ismert Vermeer képekhez való hasonlatosságát. A felfedezés heve úgy elragadja, hogy Jézus fejét Leonardo Utolsó vacsora c. világhírű képének egy ismert vázlatával tartja összemérhetőnek. A cikket olvasó Van Meegeren elégtétele teljes lehet. Ő csak a nagy németalföldiek babérjaira pályázott, most viszont a festészet fejlődésének koszorújából osztottak neki egy levelet. Ráadásul az a művészettörténész, akinek megsemmisítő bírálata a saját neve alatt festett képeket már 15 éve lesöpörte a kiállítótermek falairól.

Az angol lapot olvasta a szakma, és a bí-

rálat megjelenését követően a képet rövidesen megvásárolták a rotterdami nagy műgyűjtemény, a Boymans Múzeum számára. A nagy kiállítóteremben fő helyet kapott festményt kötélkordon és posztoló ór óvta a tolongó sokadalomtól. Mikor a sikert fenéig kiélvező Meegeren megtekintte a képet a múzeumban, fél óráig áll sorba, hogy a festmény közelébe juthasson.

Mammon bűvöletében

A győzelem teljes, és ideje lenne úgy learatni, ahogy azt a festő eredetileg tervezte. Az 1945-ben kezdődött vizsgálat során elmondta, hogy a kritikusok, műkereskedők és szakértők tökéletesen sikerült lóvátétele után a nyilvánosság elé akarta tárnai a valóságot. Igazán napnál fényesebben bizonyította: a saját szignójával ellátott vásznait ugyanazok a kritikusok zsűrizték le, akik most istenítették az általa festett, de álcázott képet. Nyilvánvaló, hogy korábban rosszindulatból és elfogultságból üldözték. Úgy tervezte – mondta 1945-ben –, hogy a pénz jórészét visszatéríti, és a műkritikusok példás megleckéztetését ezzel befejezi.

Ekkor következik be pályájában a törés, és ekkor lép a bűn útjára. A hatalmas vételár (a képet hétszázmillió forintnak megfelelő összegért adták el) megszedíti az eddig szűkösen élő Van Meegerent. Rákap a fényűző életmódra, Párizsban dőzsöl és saját villát vásárol a Rivierán. Ekkor fog hozzá a Villa Primavera műtermében a „Szobabelső ivókkal” c. alkotás előállításához. A képet közvetítőkön keresztül hozza forgalomba. 1943-ig nyolc képpel jelenik meg a piacon. Tökéletesen megmagyarázhatatlan a képkereskedők és művészettörténészek naivitása, akiknek alapvető tények sem szűnnek szemet. Jan Vermeer nem volt termékeny festő, 1937-ben mindössze húsz képét tartották nyilván. Most viszont hat év alatt hat ismeretlen alkotása került elő a műkereskedők raktárainak mélyéről. Senkinek sem tűnt fel e kincsesbányák gyanús termelékenységére? Megjegyzem: a nyolc közül – összesen ennyit hamisított Van Meegeren – két képet a szakértők nem Vermeernek, hanem más jelentős XVII. századbeli festőnek tulajdonítottak.

A képhamisítás Meegerent dúsgazdag emberré tette. Rubens óta nem akadt piktor, akinek ecsete ilyen aranyzuhatagot patakzott volna. Illetve: az idő rövidségét és az egy képre eső hozamot tekintve a Villa Primavera lakója messze megelőzte a nagy antwerpeni festőt. Képei ötmillió

holland forintot, mai pénzben hárommilliárd magyar forintot javadalmaztak. A közvetett dicsőség, melyet sajnos csak a család bevallása árán arathatott volna le, meghaladt minden várakozást.

A végzetes mecénás megjelenése

A világ egyik leghíresebb gyűjteménye az amszterdami Rijks Múzeum. Nos, a holland állam 1942-ben késhegyig menő harcot vívott, hogy Meegeren hetes sorszámú művét a Rijks Múzeumnak megszerezze. A sietségre azért volt szükség, mert lesben álltak a műkincspiacon Németország második emberének ügynökei. Ne felejtjük el: 1942-t írunk, Közép- és Nyugat-Európa jó része náci uralom alatt áll. Hitler helyettese, Hermann Göring szenvedélyes műgyűjtő, akinek bevallott szándéka, hogy Európa legjelentősebb magánképtárát rendezze be karinhalli kastélyában.

Mikor 1942-ben Meegeren ügynöke a „Házasságtörő asszony” című képet kínálja fel eladásra, szimatot kapnak Göring megbízottjai. Miedl és dr. Hafer páratlanul nagy összeget kínáltak fel az alkotásért, mely egyébként a holland festő leggyengébb hamisítványa volt. A készülő alkuról Meegeren is tudomást szerzett, és erélyesen figyelmeztette ügynökeit, Strijvesandet: semmi üzletelés a németekkel! Az eszes és előrelátó festő ugyanis megsejtette, hogy háború után – mely csakis német vereséggel végződhet – a náccikkal kollaborálókat felelősségre vonják a holland hatóságok. Csakhogy az ügyek menete ekkor már nem volt befolyása. Göring a képet páratlanul nagy összegért, egymilliárd-hatszázötvenezer holland forintért megvásárolta. Van Meegeren ekkora díjazást egyetlen alkotásért sem zsebelt be. Az már a sors gonosz csele, hogy ez a veszélyes üzlet robbantja ki három év múlva minden idők legnagyobb hamisítási botrányát.

A bukás és megdicsőülés

A baj úgy kezdődött, hogy 1945 után a szövetségesek szakértőkből álló bizottságot állítottak fel, hogy a náci által összerabolt műkincseket azonosítsák, és jogos tulajdonosaiknak visszaadják. Így megvizsgálták azt a leletet is, melyet a ausztriai Alt-See sóbányáiban találtak meg. Az ömlesztett anyagban ráakadtak az egykor Göring tulajdonában lévő „Házasságtörő asszony”-ra. A Művészeti Bizottság tagjai elsővonalbeli szakemberek voltak, ám a Jan Vermeer szignóját viselő képet a művész egyetlen is-

mert alkotásával sem tudták azonosítani. A nyomozás fonala mentén haladva eljutottak Strijvesande-ig. Ekkor a képet és az aktaanyagot átadták a hollandoknak: csinálják tovább ők. Az amszterdami nyomok pedig Van Meegeren palotájáig vezettek.

Az események megértéséhez figyelembe kell vennünk, hogy a náci a semleges Hollandiát 1940-ben lerohanták, és öt évig tartották megszállva. A felszabadulás után az agresszorok ellen támadt népharag rázúdult mindazokra, akik a németekkel a hódoltság idején együttműködtek. A Van Meegeren kapuján kopogtató két csendőr azonban nem a potenciális kollaboránst vélte megtalálni a dúsgazdag művészen. Jól tudták, hogy Göringtől az eladás-sorban legalább három láncszem választja el. Náci kollaboráns legfeljebb Strijvesande lehet, illetve az ismeretlen tulajdonos, akinek képét Meegeren a műkereskedőknek beajánlotta. Ki hát a „Házasságtörő asszony” anonim tulajdonosa?

Mint az előzőekben elmondtam, Van Meegeren az első, még 1937-ben hamisított Vermeer képet azzal a mesével adta el, hogy egy magát megnevezni nem kívánó holland arisztokrata hölgynek tesz szívességet a műtárgy beajánlásával. A történet 1944-ig, hét további tranzakciónál is megbízhatóan betöltötte feladatát. Valóban sokszor megesett, hogy elszegényedő nagy családok nem kívánták nyilvánosságra hozni anyagi helyzetük megrendülését, és megkivánták a kereskedőktől nevük eltitkolását. Csakhogy a holland rendőrség makacsabb kérdezősködőnek bizonyult az ismeretlenség homályából feltűnő műre mekek mohó és kritikátlan vásárlóinál. A két csendőrt Van Meegeren még meglehetősen arrogánsan rázta le, ám a detektívek 24 óra múlva már elfogatóparanccsal tértek vissza. A festő hallgatását a vizsgálóbíró keresztkérdései és a cella magánya sem törte meg. Makacs némaságát hat hétig megőrizte, odáig menve, hogy végül már kihallgatói úgy érezték: a falnak beszélnek. Eközben a közvélemény felháborodása magasra tornyosult. Meegeren bezárulkozásában annak világos bizonyítékát látták, hogy ez a gaz kollaboráns játszotta német kézre a holland kultúra féltett kincseit. A negyvenharmadik napon ezután a festő kitárlkozott. A megtört szó nem lenne helyes kifejezés. Az 56 éves ember a fogda magányában nyilván átgondolta életét, tetteit, céljait, eredményeit és kipakolt. Vallomásában az a megdöbbentő, hogy nem torpant meg azon a határon, ahol egy eszes bűnöző megállt volna. A túlfutás oka nem

a következmények átlátására való képtelenség, hiszen a bonyolult ügyben Meegeren sokszor adta tanúbizonyságát kombinációs képességének. Úgy látszik, az anyagi sikert learató piktor ezúttal a különös dicsőség termését kívánta begyűjteni.

Ha ugyanis annyit ismer csak be, hogy a „Házasságtörő asszonyt” ő hamisította, vádlottból rövid úton átmínősül nemzeti hőssé. Már az a tény, hogy egy osztályon aluli amszterdami festő – mellesleg elég gyengén sikerült – utánzata megtevesztette a műértésével tetszelgő Göringet: magasabb rendű büszkeség érzetével dagasztotta volna a holland honfikelet. Másrészt a birodalmi marsall 208 kisebb értékű festmény beszámításával guberálta le az 1.650.000 holland forintnyi vételárat. Azok a képek viszont eredeti németalföldiek voltak, és Németországból kerültek haza. Meegeren tehát nemhogy műkincset játszott német kézre, hanem veszendőnek indult nemzeti vagyont szerzett vissza. Ebből a tényállásból egy rosszindulatú ügyész sem tudott volna a védelem és a közhangulat nyomását kiálló vádat kovácsolni. A többi hét festmény eredetiségét viszont a múzeumok, vagy a birtokon belüli gazdag képgyűjtők aligha kívánták volna vitatni.

Csakhogy Meegeren nem állt meg az ésszerűség által megvont határon. Önvalomása úgy áradt, mint egy megvadult hegyi patak. Készségesen, részletekbe menően tárta fel tizenhárom éves hamisítómunkája belső titkait. A detektívek, a vizsgálóbíró, az ügyész és a bevont szakértők meglepve, megrökönyödve, majd hitetlenkedve hallgatták a vallomáshatagot. És ekkor a szerepek olyan felcserélődése következett be, ami inkább tűnik vígjátékírói ötletnek, mint bűnügyi vizsgálat fordulatainak. A nyomozóhatóság nem hitt Meegerennek. A vádlottnak kellett több mint egy évnyi fáradozással bizonyítania, hogy bűnös mindabban, amit magára vállalt.

A képeket megröntgenezték és a ráfestett kompozíció alatt feltűntek az eredeti figurák. A kémia és a színképelemzés finom módszerei azután kimutattak két olyan vegyi anyagot, melyeket Vermeer idejében még elő sem állítottak. Meegeren meglepéssel nyugtázta, hogy eligazítása nyomán a hitetlenkedő szakemberek csakugyan kimutatták a festékretegben a formaldehid és a fenol nyomait.

Az 1947. október 29-én Amszterdamban tartott tárgyaláson egyetlen ember állt a helyzet magaslatán: a vádlott. A szakértők feszengve tettek tanúvallomást. Nem csu-

pán Hollandia művészettörténészeinek nagy öregjéről, dr. Brediusról kellett kimutatniuk, hogy kapitális bakot lőtt. Az 1937 után piacra dobott Meegeren hamisítványokon több tucat méltatás írója vélte felfedezni a lángész vitathatatlan jegyeit. E cikkek részben barátai, kollégái, részben saját tolluk alól kerültek ki. Ha festmények értéke tekintetében ennyi szakember ily sokszor téveszthető meg, elég logikusnak látszott a közvéleménynek az a kérdése: mindezek után tudományak tekinthető-e a művészettörténészet?

A kínos ügyet a bíróság igen gyors, ötórás tárgyalás után zárta le. Van Meegeren csalás és kézzelhamisítás vétsége miatt egy év börtönre ítélte. Ám - az ekkor már beteg festő - büntetése letöltését nem kezdte meg. Klinikai kezelése során súlyos szívrohamon esett át. Az irigy sors kéthónapnyi haladékot engedélyezett, hogy a tárgyalást követő megdicsőülés fényében sütkérezzék.

Van Meegerennek, a világszerte ismert hamisítónak ugyanis élete alkonyán megadatott az a szakmai hírnév, melyet saját neve alatt festett képeivel még csak meg sem közelíthetett. Képkereskedők raktáraiban reménytelenül porosodó vásznai százszoros áron cseréltek gazdát. Egy amerikai impresszárió az Egyesült Államokba hívta meg, ahol érdemes és főleg igen pénzes portréalanyok tolongtak, hogy a Göringet lóvátevő holland festő ecsetje által nyerjék el a halhatatlanságot. A fegyház fenyegetése nem látszott komolynak. Az ügyész a kegyelmi kérvényt kedvezően véleményezte, és a királynő is jóindulattal tanulmányozta a náciakat rászédő vén impostor folyamodványát. Ám a legfelsőbb hely kegyelmének fény sugara későn érkezett. 1947. december 29-én a második infarktus már végzett a festővel.

Dr. Dániel József

Környezeti nevelés eredményei Baján

Az emberi élet számára kedvező feltételeket nyújtó földi környezet éppen az ember tevékenysége által kezd immár az emberi élet számára kedvezőtlen feltételeket nyújtó környezetté válni. Ez vonatkozik az ember külső- és belső környezetére, a természeti, a mesterséges - és a társadalmi környezetre egyaránt. Gondoljunk csak a dübörögve özönlő autóáradatra, a bűzös, poros, koszos utcákra, a lakótelepe beton milliójére, a szórakozóhelyek fülsiketítő bömbölésére, a köz- és vagyonszorongás helyzetére, az allergiás, rákos- és pszichés megbetegedések növekedésére. Pedig nem kell ezt elfogadni, lehet más értékek szerint tartalmasan, emberhez méltóan, tisztább, rendezettebb külső- és belső környezetben élni.

Ezt a más értékrendet, életvitelt és felelős gondolkodást hivatott elősegíteni a környezeti nevelés. Célja a környezettudatos magatartás, a környezetért felelős életvitel elősegítése. Messzebbre tekintve a környezeti nevelés a világmindenség - és benne az ember - megőrzését, fenntartását célozza. Feladata a természetet, az épített és társadalmi környezetet, az embert, az életet tisztelő szokásrendszer érzelmi-, esztétikai és erkölcsi megalapozása. Ezen a rendkívül fontos területen, a környezeti nevelés területén számos szép előrelépés, eredmény született Baján. A „Partnerek a nevelésben” elnevezésű nemzetközi program 7 lengyel, 2 amerikai és 8 magyar

résztevével 2001-ben zárult. Az egyik magyar résztvevő az EJF Gyakorló Általános Iskola volt Sári Éva tanárnő képviselővel. A program kézzelfogható eredményeként elkészült egy magyar, egy lengyel és egy angol nyelvű oktatási segédanyag, mely a fenntartható közösségek fejlesztését hivatott elősegíteni. A három anyag nem egymás fordítása, hanem azonos elvek alapján egymás ötleteiből, munkájából is tanulva az adott ország igényeihez, befogadóihoz alkalmazkodó önálló mű.

Április hónapban a „Föld Napja” környezeti nevelési rendezvény részeként a Gemenc Rt., az EJF Gyakorló Általános Iskola és az ötletadó és főszervező József Attila Művelődési Központ és Ifjúsági Ház rendezésében egy nagyszerű „Erdei Iskola Regionális Konferencia” került megrendezésre Pörbolyön a Gemenc Rt. által létrehozott erdei iskolában. Neves előadók mellett színes gyakorlati bemutató szolgálta a környezeti nevelés ügyét. A rendezvényen több megyéből vettek részt a témakör iránt érdeklődő pedagógusok.

Május hónapban a Madarak és Fák Napján kerül megnyitásra az EJF Műszaki Fakultás és a Duna-Dráva Nemzeti Park által közösen létrehozott Természetvédelmi Oktató Központ, mely reményeink szerint a természeti megismerésének, a természeti szeretetére való nevelésnek és a gemenci terület természetvédelmi kutatásainak, értekei feltárásainak is műhelye lesz.

E nagyszerű eredmények azt igazolják, hogy városunkban a környezeti nevelés nemcsak elkezdődött, hanem egy megindult folyamat, mely a jövő nemzedékének egészségesebb, emberibb külső- és belső környezetének kialakítását és a fenntarthatóság ügyét is szolgálja.

A fentieket végiggondolva nem szabad megfélemleni arról a kis közösségről, akik az Ifjúsági Házban már több, mint 10 éve elkezdtek a bajai környezeti nevelés ügyét pátyolgatni, szerény lehetősége mellett. Helyet adtak a madarászoknak, minden évben a „Föld Napja” környezetvédelmi rendezvénysorozatának városi megszervezésével teret és lehetőséget biztosítottak az óvodáknak és az iskoláknak a programokban való tevékeny részvétellel. Igazi katalizátorként szervezték, segítették és összehangolták a környezeti nevelésben tevékenykedő szervezeteket, iskolákat, embereket.

Ezekben a mindannyiunk örömét szolgáló eredményekben fellelhető az ő magvetésük, a környezeti nevelés ügyét szolgáló munkájuk.

Petry József

BAJAI HONPOLGÁR

Városi és Környezeti Lap
2002. augusztus 2002. július 8. (112.) évfolyam Ára: 100 Ft

Városi és Környezeti Lap

Megjelenik minden hónap első napján ISBN 1416-4469

<http://www.bajaobs.hu/baja/honpolgar/mutato.htm>

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Felelős vezető:
Bánati Tibor

Tagjai:

Bálint László, dr. Dániel József, Jász Anikó,
Kovács Zita, dr. Laki Ferenc,
Sárosy Józsefné, Schmidt Antal

Tervező szerkesztő:
Bálint Attila

Lapalapító és kiadó:
Újvárosi Általános Művelődési Központ

Postacím:
6500 Baja, Oltvány Imre u. 14.

Fenntartó:

Bajai Honpolgár Alapítvány

Az alapítvány számlavezető bankja:
OTP Kereskedelmi Bank Rt.

Bajai Fiókja 11732033

Bajai Honpolgár Alapítvány 20030119

Nyomdai munkák:

Arculat Nyomda Kft.

Baja, Attila u. 15. Tel.: 79/428-944

KÉZIRATOT, FÉNYKÉPET NEM ŐRZÜNK
MEG ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.